

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
MELCHIOR WATHELET
29 päivänä huhtikuuta 2014¹

Asia C-580/12 P

**Guardian Industries Corp. ja
Guardian Europe Sàrl
vastaan**

Euroopan komissio

Muutoksenhaku — Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt — Tasolasin markkinat —
Sakon laskeminen — Yritysten sisäisen myynnin huomioon ottaminen —
Oikeudenkäynnin kohtuullinen kesto — Myöhässä esitettyjen asiakirjojen huomioon ottaminen

1. Käsiteltävässä valituksessa Guardian Industries Corp. ja Guardian Europe Sàrl (jäljempänä yhdessä Guardian tai valittajat) vaativat unionin tuomioistuinta kumoamaan tuomion Guardian Industries ja Guardian Europe v. komissio,² jossa Euroopan unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi niiden kanteen. Kanteessa vaadittiin kumoamaan 28.11.2007 tehty päätös, jolla Euroopan komissio määräsi valittajille 148 miljoonan euron sakon niiden osallistumisesta kartelliin tasolasin markkinoilla huhtikuun 2004 ja helmikuun 2005 välisenä aikana.³

2. Tämän valituksen yhteydessä esitetyn keskeisen kysymyksen ytimenä on sakon laskenta, jossa komissio ei ole ottanut huomioon myyntiä omaan tarpeeseen (ventes captives) eli sisäistä myyntiä vertikaalisesti integroituneille yrityksille. Guardian, joka on myynyt tuotteita ainoastaan riippumattomille kolmansille tahoille, katsoo, että sille määrättyä sakkoa pitäisi syrjintäkiellon periaatteen nojalla lieventää osuudella, joka vastaa sisäisen myynnin osuutta markkinoiden kokonaisvolyymista. Toinen käsiteltävän asian tärkeä kysymys koskee unionin yleisessä tuomioistuimessa käytävän oikeudenkäynnin kohtuullista kestoa, ja se on tärkeä erityisesti siksi, että kirjallisen käsittelyn päättämisen ja suullisen käsittelyn aloittamispäätöksen välillä kului jopa kolme vuotta ja viisi kuukautta ilman mitään muuta prosessitoimea ja ilmeistä syytä.

I Asian tausta

3. Asian tausta ja riidanalainen päätös esitetään valituksenalaisen tuomion 1–10 kohdassa seuraavasti:

”1 Kantajat eli Guardian Industries Corp. ja Guardian Europe Sàrl kuuluvat Guardian-konserniin, joka toimii taso- ja autonlasin tuotannon alalla. Guardian Industries on Guardian-konsernin emoyhtiö, ja se omistaa välillisesti Guardian Europen koko pääoman.

1 — Alkuperäinen kieli: ranska.

2 — ? T-82/08, EU:T:2012:494, jäljempänä valituksenalainen tuomio.

3 — EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan [josta on tullut SEUT 101 artikla] ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä tehty päätös K(2007) 5791 lopullinen (Asia COMP/39165 – Tasolasi), jonka tiivistelmä on julkaistu EUVL:ssä 2008, C 127, s. 9 (jäljempänä riidanalainen päätös). Käytän tässä ratkaisuehdotuksessa perussopimuksen aiempaa numerointia, koska riidanalainen päätös on tehty EY:n perustamissopimuksen voimassa ollessa.

- 2 Euroopan yhteisöjen komissio teki 22.2. ja 23.2. sekä 15.3.2005 yllätystarkastuksia muun muassa Guardian Flachglas GmbH:n, Guardian European ja Guardian Luxguard I SA:n tiloihin.
  - 3 Asahi Glass Co. Ltd ja kaikki sen tytäryhtiöt, joihin kuului muun muassa Glaverbel SA/NV, josta on sittemmin tullut AGC Flat Glass Europe SA/NV (jäljempänä Glaverbel), esittivät 2.3.2005 hakemuksen, joka koski sakoista vapauttamista tai tarvittaessa sakkojen lieventämistä, sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskeissa asioissa annetun komission tiedonannon (EYVL 2002, C 45, s. 3 – –) mukaisesti.
  - 4 [EY 81] ja [EY 82] artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) nojalla komissio aloitti 3.1.2006 menettelyn ja ilmoitti tästä asianosaisille 6.3.2006.
  - 5 Komissio esitti 10.2.2006 tietojensaantipyyntöjä useille yhtiöille, joihin kantajat kuuluivat. Guardian Europe vastasi pyyntöön 10.3.2006.
  - 6 Komissio antoi 9.3.2007 väitetiedoksiannon, jonka se osoitti 13. ja 14.3.2007 useille yhtiöille, joihin kantajat kuuluivat.
  - 7 Komissio teki 28.11.2007 riidanalaisen päätöksen – – joka annettiin tiedoksi kantajille 3.12.2007.
  - 8 Riidanalainen päätös osoitettiin myös Asahi Glassille, Glaverbelille sekä Pilkington Deutschland AG:lle, Pilkington Group Ltd:lle, Pilkington Holding GmbH:lle (jäljempänä yhdessä Pilkington), Compagnie de Saint-Gobain SA:lle ja Saint-Gobain Glass France SA:lle (jäljempänä yhdessä Saint-Gobain).
  - 9 Riidanalaisessa päätöksessä komissio totesi, että sen adressaatteina olevat yhtiöt olivat osallistuneet EY 81 artiklan 1 kohdan yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka ulottui Euroopan talousalueelle (ETA) ja joka muodostui hinnankorotusten, vähimmäishintojen, hintatavoitteiden, hintojen jäädyttämisen ja muiden liiketoimintaedellytysten vahvistamisesta rakennusalaalla käytettävien tasolasituotteiden neljän ryhmän, jotka ovat float-lasi, matalaemissiivinen lasi, pinnoitettu lasi ja pinnoittamattomat peilit, riippumattomille asiakkaille myyntiä varten sekä arkaluonteisten kaupallisten tietojen vaihtamisesta.
  - 10 Kantajien katsottiin syyllistyneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ajanjaksolla 20.4.2004-22.2.2005 ja niille määrättiin yhteisvastuullisesti 148 miljoonan euron sakko.”
4. Guardian nosti riidanalaisesta päätöksestä kanteen unionin yleisessä tuomioistuimessa 12.2.2008.

II Valituksenalainen tuomio

5. Riidanalaisen päätöksen osittaista kumoamista koskevien vaatimustensa tueksi Guardian esitti yhden ainoan kanneperusteen, jonka mukaan tosiseikkojen selvittämisessä oli tehty virheitä, jotka liittyvät sen kartelliin osallistumisen keston ja kartellin maantieteelliseen laajuuteen. Sakkojen lieventämisvaatimusten tueksi esitettiin kolme kanneperustetta. Ensimmäinen niistä koski riidanalaisen päätöksen osittaisesta kumoamisesta johdettavia seurauksia. Toisessa kanneperusteessa Guardian vetosi syrjintäkiellon periaatteen loukkaamiseen ja perusteluvollisuuden laiminlyöntiin. Kolmas kanneperuste koski puolestaan arviointivirhettä, joka liittyy Guardianin rooliin kartellissa. Unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi kanteen kokonaisuudessaan.

6. Unionin yleinen tuomioistuin katsoi ensinnäkin 10.2.2012 päivätyn komission kirjeen tutkittavaksi ottamisesta seuraavaa:

- ”19 Kantajat väittivät suullisessa käsittelyssä, että komission 10.2.2012 päivättyä kirjettä ei voida ottaa huomioon, koska se sisälsi lukuja, joita niille ei ollut toimitettu milloinkaan aikaisemmin.
- 20 Komissio katsoo, että tämä kirje, joka täydentää sen 23.1.2012 päivättyä vastausta kysymyksiin, jotka unionin yleinen tuomioistuin oli esittänyt sille, voidaan ottaa huomioon.
- 21 On todettava, että tämä kirje saapui unionin yleiseen tuomioistuimeen komissiolle asetetun määräajan päättymisen jälkeen mutta se annettiin kuitenkin tiedoksi kantajille 10.2.2012. Kyseisessä kirjeessä on huomautuksia kantajien 8.2.2012 esittämästä asiakirjasta sekä täydennys vastaukseen, jonka komissio antoi unionin yleisen tuomioistuimen esittämään kirjalliseen kysymykseen, johon tämä halusi vastauksen ennen suullista käsittelyä ja joka koski kantajien ehdottamaa sakon laskentatapaa, jos konsernin sisäinen myynti jätetään laskelman ulkopuolelle. Komissio täsmensi siinä yhtäältä, että väitetiedoksiannon taulukossa 1 esiintyvät luvut eivät koskeneet yksinomaan sisäistä myyntiä vaan myös tiettyjen sellaisten lasiluokkien myyntiä, joita ei lopulta otettu huomioon riidanalaisessa päätöksessä, ja toisaalta kartellin jäsenten kokonaisympäristön ja niiden sisäisen myynnin välistä suhdetta.
- 22 Kun otetaan huomioon kyseisen kirjeen sisältö ja se, että se toimitettiin kantajille, jotka saattoivat siis esittää sitä koskevat huomautuksensa suullisessa käsittelyssä, on katsottava, että asianomainen asiakirja on otettava huomioon asian käsittelyssä ja kantajien esittämä oikeudenkäyntiväite on hylättävä.”

7. Kumoamisvaatimukset hylättiin valituksenalaisen tuomion 28–93 kohdassa esitetyistä syistä.

8. Sakon lieventämisvaatimuksista todettiin valituksenalaisen tuomion 98–107 kohdassa seuraavaa:

- ”98 Kantajat katsovat, että komissio yhtäältä loukkasi syrjintäkiellon periaatetta, kun se sulki kartellin kolmen muun jäsenen sakkojen laskemisen ulkopuolelle konsernin sisäisen myynnin arvon, ja toisaalta laiminlöi näitä laskelmia koskevan perusteluvollisuutensa.
- 99 Kantajat korostavat näin ollen, että koska perusteluja, jotka liittyvät kartellin kolmen muun jäsenen sakon laskemiseen, ei esitetty ja koska käytetyt tiedot ovat luottamuksellisia, niiden on mahdotonta määrittää konsernin sisäisen myynnin, joka suljettiin pois kartellin kunkin jäsenen osalta, luonne ja arvo. Ne väittävät, että unionin yleisen tuomioistuimen on näin ollen kompensoitava kyseisen myynnin huomiotta jättäminen alentamalla niille määrätyn sakon määrää tasolasimarkkinoiden konsernin sisäisten myyntien suhteellisen osuuden mukaisesti. Tämä ratkaisu on niiden mukaan asetuksen n:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annettujen suuntaviivojen (EUVL 2006, C 210, s. 2, jäljempänä [vuoden 2006] suuntaviivat) mukainen, koska sen avulla voidaan ottaa asianmukaisesti huomioon yrityksen suhteellinen painoarvo merkityksellisillä markkinoilla ja koska unionin yleinen tuomioistuin on jo käyttänyt sitä.
- 100 Kantajat täsmentävät, että komissio sulki pois miljardin euron myynnin [omaan tarpeeseen] 2,7 miljardin euron [suuruudesta] markkinoiden kokonaismäärästä. Tämä luku perustuu niiden mukaan siihen, että väitetiedoksiannossa käytetystä kokonaismäärästä eli 2,7 miljardista eurosta (riidanalaisen päätöksen 41 perustelukappale) vähennetään riidanalaisessa päätöksessä käytetty tasolasin kokonaisympäristön eli 1,7 miljardia euroa (riidanalaisen päätöksen 41 perustelukappale), ja tämä miljardi euroa vastaa 37:ää prosenttia markkinoiden kokonaismäärästä, jonka arvo on 2,7 miljardia euroa.

101 Komissio kiistää kantajien argumentit.

- 102 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan perusteluvollisuuden laajuus riippuu kyseessä olevan toimen luonteesta ja sen asiayhteydestä. Perusteluista on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmentävä riidanalaisen toimenpiteen tehneen toimielimen päättely siten, että unionin tuomioistuimet voivat tutkia toimenpiteen laillisuuden ja että niille, joita toimenpide koskee, selviävät sen syyt, jotta he voivat puolustaa oikeuksiansa ja arvioida, onko päätös perusteltu.
- 103 Perusteluissa ei tarvitse esittää kaikkia asiaan liittyviä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja koskevia yksityiskohtia siltä osin kuin sitä, täyttävätkö toimenpiteen perustelut EY 253 artiklan vaatimukset, on tutkittava paitsi sen sanamuoto myös asiayhteys ja kaikki asiaa koskevat oikeussäännöt huomioiden – –.
- 104 Komissio katsoi käsiteltävässä asiassa, että kilpailunvastaiset sopimukset koskivat tasolasin myyntiä riippumattomille asiakkaille (riidanalaisen päätöksen 377 perustelukappale), joten se käytti tätä myyntiä sakkojen perusmäärän laskemiseksi (riidanalaisen päätöksen 41 perustelukappale, taulukko nro 1 ja 470 perustelukappale). Komissio sulki näin ollen sakon laskemisen ulkopuolelle sellaisen tasolasin myynnin, joka oli tarkoitettu yrityksen osaston tai saman konsernin yhtiön jalostettavaksi. Koska kilpailunvastainen käyttäytyminen osoitettiin yksinomaan riippumattomille asiakkaille tapahtuneen myynnin osalta, komissiota ei voida moittia siitä, että se jätti sakkojen määrän laskennan ulkopuolelle kartellin vertikaalisesti integroituneiden jäsenten sisäisen myynnin. Sitä ei myöskään voida moittia siitä, ettei se perustellut kyseisen myynnin jättämistä sakon laskennan ulkopuolelle.
- 105 Kuten komissio totesi, ei lisäksi ole osoitettu, että kartellin vertikaalisesti integroituneet jäsenet, jotka toimittivat asianomaiset tuotteet saman yrityksen osastoille tai samaan konserniin kuuluville yrityksille, olisivat hyötynet epäsuorasti sovitusta hinnankorotuksesta tai että hinnankorotus alkupään markkinoilla merkitsi kilpailuetua jalostetun tasolasin loppupään markkinoilla.
- 106 Argumentista, jonka mukaan komissio ei noudattanut syrjintäkiellon periaatetta jättäessään sisäisen myynnin sakon laskennan ulkopuolelle, on lopuksi todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhdenvertaisen kohtelun tai syrjintäkiellon periaate edellyttää, että toisiinsa rinnastettavia tilanteita ei kohdella eri tavalla ja että erilaisia tilanteita ei kohdella samalla tavalla, ellei tällainen kohtelu ole objektiivisesti perusteltua – –. Koska tässä asiassa komissio katsoo, että kilpailunvastaiset järjestelyt koskevat yksinomaan riippumattomilta asiakailta laskutettua tasolasin hintaa, sisäisen myynnin jättäminen sakon laskennan ulkopuolelle kartellin vertikaalisesti integroituneiden jäsenten tapauksessa sai sen yksinomaan kohtelemaan eri tavalla objektiivisesti tarkasteltuna erilaisia tilanteita. Komissiota ei näin ollen voida moittia syrjintäkiellon periaatteen loukkaamisesta.
- 107 Tämä kanneperuste on näin ollen hylättävä kokonaisuudessaan.”

III Valitus

9. Guardian ja komissio ovat osallistuneet asian kirjalliseen käsittelyyn unionin tuomioistuimessa sekä istuntoon, joka pidettiin 12.12.2013.

10. Ennen Guardianin esittämän kolmen valitusperusteen käsittelyä on palautettava mieliin yksi oikeudenkäyntiin liittyvä seikka, joka käsiteltävässä asiassa ilmeni (ensimmäisen kirjelmien vaihdon jälkeen). Guardian on väittänyt ensimmäisessä valitusperusteessaan pääasiallisesti, että komissio oli esittänyt ensimmäisessä vastineessaan käsiteltäväksi ensimmäistä kertaa todisteen kartellin vaikutuksista sisäiseen myyntiin. Tämä todiste on komission vastauksen 37 kohdassa mainittu

lausuma, jonka Saint-Gobain oli antanut hallinnollisen menettelyn aikana. Guardianin mukaan lausunto osoittaa, että konsernin sisäisen myynnin hinnat yhtenäistettiin kartellissa vahvistettuihin hintojen kanssa, mikä kumoaa komission siihen asti puoltaman ja unionin yleisen tuomioistuimen hyväksymän väitteen siitä, että hintojen yhtenäistamisestä ei ollut esitetty näyttöä.

11. Guardianin vaatimus saada esittää tästä seikasta vastaväitteitä hylättiin. Sen vuoksi Guardian esitti unionin tuomioistuimelle hakemuksen valituksensa muuttamisesta uutena pitämänsä tosiseikan perusteella. Myös tämä hakemus hylättiin.

12. Pidän riittävänä todeta, ettei kyseessä ole uusi tosiseikka, koska tämän lausuman sisältävä Saint-Gobainin asiakirja oli tietysti (tai oli ainakin voinut olla) Guardianin tiedossa jo hallinnollisen menettelyn aikana.

13. Guardian väittää ensimmäisessä valitusperusteessaan unionin yleisen tuomioistuimen loukanneen yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, kun se hyväksyi sen, ettei myyntiä omaan tarpeeseen otettu riidanalaisessa päätöksessä huomioon Asahille/Glaverbelille, Pilkingtonille ja Saint-Gobainille määrättyjen sakkojen laskennassa. Toisessa valitusperusteessaan Guardian väittää, että ottaessaan tutkittavaksi kirjeen, jonka komissio lähetti sille 10.2.2012 (jäljempänä 10.12.2012 päivätty kirje), unionin yleinen tuomioistuin rikkoi omaa työjärjestystään sekä puolustautumisoikeuksien ja asianosaisten prosessuaalisen yhdenvertaisuuden periaatteita. Kolmannessa valitusperusteessaan Guardian väittää, että menettely unionin yleisessä tuomioistuimessa on kestänyt kohtuuttoman kauan, mikä loukkaa Guardianin perustavanlaatuista oikeutta kohtuullisen ajan kuluessa järjestettävään oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Käsittelen seuraavassa kaksi ensimmäistä valitusperustetta yhdessä.

A– Ensimmäinen ja toinen valitusperuste

14. Ensimmäisen valitusperusteen mukaan yhdenvertaisen kohtelun periaatetta on loukattu. Se koskee valituksenalaisen tuomion 104–106 kohtaa.

1. Asianosaisten lausumat

15. Guardian väittää pääasiallisesti, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhdenvertaisen kohtelun periaate edellyttää, että sisäisen myynnin katsotaan sakan laskennassa vastaavan myyntiä riippumattomille kolmansille tahoille.⁴ Guardian korostaa kuitenkin, ettei se kiistä vertikaalisesti integroituneiden yritysten kesken tapahtuvan sisäisen myynnin huomiotta jättämisen lainmukaisuutta vaan sen lainmukaisuuden, että sille määrätty sakkoa ei lievennetä vastaavassa määrin.

16. Komissio puolestaan väittää unionin yleisen tuomioistuimen esittäneen valituksenalaisen tuomion 105 kohdassa ainoastaan tosiseikkoihin perustuvan toteamuksen katsoessaan, ettei ole tiedossa, ovatko vertikaalisesti integroituneet tasolasin valmistajat saaneet loppupään markkinoilla kilpailuetua ja missä määrin; komission mukaan Guardiankaan ei ole kiistänyt tätä toteamusta.⁵ Komission mielestä Guardian ei ole myöskään osoittanut kilpailuedun olemassaoloa sen enempää ensimmäisessä oikeusasteessa kuin tämän valituksen yhteydessä (mikä olisi joka tapauksessa liian myöhään).

4 — Tuomio *Europa Carton v. komissio* (T-304/94, EU:T:1998:89, 117 kohta); tuomio *KNP BT v. komissio* (C-248/98 P, EU:C:2000:625, 62 kohta; tuomio annettu tuomiosta *KNP BT v. komissio*, T-309/94, EU:T:1998:91 tehdystä valituksesta); tuomio *Lögstör Rör v. komissio* (T-16/99, EU:T:2002:72, 360 kohta) ja tuomio *Tokai Carbon ym. v. komissio* (T-71/03, T-74/03, T-87/03 ja T-91/03, EU:T:2005:220, 260 kohta).

5 — Komission mukaan valittajat eivät valituskirjelmän 33 kohdassa kiistä *tosiseikkoja* koskevia unionin yleisen tuomioistuimen toteamuksia vaan väittävät ainoastaan, että tämä on soveltanut väärää *oikeussääntöä* ratkaistessaan kyseisten toteamusten paikkansapitävyyden.

2. Asian arviointi

a) Valituksenalaisen tuomion 104 ja 105 kohta

17. En ole vakuuttunut tulkinnasta, jonka komissio esittää valituksenalaisen tuomion 105 kohdasta, jossa todetaan seuraavaa: ”Kuten komissio totesi, ei lisäksi ole osoitettu, että kartellin vertikaalisesti integroituneet jäsenet, jotka toimittivat asianomaiset tuotteet saman yrityksen osastoille tai samaan konserniin kuuluville yrityksille, olisivat hyötäneet epäsuorasti sovitusta hinnankorotuksesta tai että hinnankorotus alkupään markkinoilla merkitsi kilpailuetua jalostetun tasolasin loppupään markkinoilla.”

18. Huomautan, että tässä sanalla ”lisäksi”varustetussa kohdassa ei kerrota, kenen toimesta ”ei – – ole osoitettu”, että kartellin vertikaalisesti integroituneet jäsenet olisivat hyötäneet kartellista välillisesti.

19. Komissio on siis väärässä päätellessään valituksenalaisen tuomion 105 kohdan perusteella, että Guardianin olisi pitänyt osoittaa toteen tämä mahdollinen välillinen hyöty.

20. Todettakoon vielä, että unionin yleinen tuomioistuin käytti valituksenalaisen tuomion 104 kohdassa passiivia myös huomauttaessaan, että ”– – kilpailunvastainen käyttäytyminen osoitettiin yksinomaan riippumattomille asiakkaille tapahtuneen myynnin osalta”; tämä väite on Guardianin mukaan ristiriidassa riidanalaisen päätöksen 377 kohdan kanssa, jonka mukaan ”kartellijärjestelyt koskivat riippumattomiin asiakkaisiin sovellettavia hintoja” mutta jossa ei kuitenkaan nimenomaisesti jätetty pois sisäistä myyntiä.

b) Säännön mukaan myynnin omaan tarpeeseen on sisällyttävä liikevaihtoon, jonka perusteella sakko lasketaan

21. Vaikka unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä onkin katsottu, että EY 81 artiklan 1 kohdan rikkominen ei voi ulottua konsernin muodostaman taloudellisen kokonaisuuden sisäisiin suhteisiin,⁶ siinä edellytetään myös, että myyntiä omaan tarpeeseen eli sisäistä myyntiä ja ulkoista myyntiä kohdellaan samalla tavoin, jotta vertikaalisesti integroituneiden ja muiden yritysten välillä ei olisi syrjintää.⁷

22. Tätä sääntöä on noudatettava sekä vuoden 1998⁸ suuntaviivojen että vuoden 2006 suuntaviivojen perusteella.

23. Vuoden 2006 suuntaviivojen johdannon 5 ja 6 kohdassa todetaan myynnin arvon käsitteestä, että ”[siinä mainittujen] tavoitteiden saavuttamiseksi on tarkoituksenmukaista, että komissio käyttää sakkojen määrityksperusteena *rikkomiseen liittyvien tavaroiden tai palveluiden myyntiarvoa*” ja että ”[r]ikkomiseen liittyvien tavaroiden ja palveluiden myyntiarvon sekä rikkomisen keston katsotaan yhdessä muodostavan *asianmukaisen vertailuarvon rikkomisen taloudellisen merkityksen ja kunkin rikkomiseen osallistuneen yrityksen suhteellisen osuuden selvittämiseksi. Nämä indikaattorit tarjoavat hyvän lähtökohdan sakon suuruusluokan arvioimiselle mutta niitä ei pidä käyttää automaattisen ja aritmeettisen laskentamenetelmän perustana*” (kursivointi tässä).

6 — Ks. erityisesti tuomio Viho v. komissio (C-73/95 P, EU:C:1996:405, 16 ja 17 kohta).

7 — Tuomio KNP BT v. komissio (EU:C:2000:625, 62 kohta).

8 — Suuntaviivat asetuksen N:o 17/15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa (EYVL 1998, C 9, s. 3, jäljempänä vuoden 1998 suuntaviivat).

24. Sakkojen laskentamenetelmää koskevan osan 1 kohdan ”Sakon perusmäärä” ja A alakohtaan ”Myyntiarvon määrittäminen” sisältyvässä 13 kohdassa todetaan, että ”[m]äärittääkseen sakon perusmäärän komissio käyttää *sellaisten rikkomiseen suoraan tai epäsuorasti* [9] *liittyvien tavaroiden tai palveluiden myyntiarvoa, jotka yritys on myynyt Euroopan talousalueen (ETA) alueella sijaitsevalla asian kannalta merkityksellisellä maantieteellisellä alueella. Komissio käyttää yleensä lähtökohtana yrityksen myyntiä sen ajanjakson viimeisenä täytenä vuotena, jona yritys osallistui rikkomiseen (jäljempänä ’myyntiarvo’)*” (kursivointi tässä).¹⁰

25. Tältä osin valituksenalaisen tuomion 104 kohdassa esitetystä toteamuksesta, jonka mukaan komissio oli katsonut, että kyseiset kilpailunvastaiset sopimukset koskivat tasolasin myyntiä riippumattomille asiakkaille, ei oteta huomioon, että sisäisen myynnin huomioon ottaminen sakkojen laskennassa ei ole riippuvainen siitä, koskeeko kartelli nimenomaisesti riippumattomia asiakkaita vai ulottuuko se yleisemmin myös kartelliin osallistuvien konsernien sisäisiin siirtohintoihin.

i) Oikeuskäytäntö

26. Aluksi on todettava, että komissio käytti jo ennen vuoden 1998 suuntaviivoja sakon perusteena kokonaisliikevaihtoa, joka kyseisen tuotteen osalta on kertynyt kartellin viimeisenä vuotena.¹¹

27. Kun vuoden 1998 suuntaviivoja alettiin soveltaa, oikeuskäytännössä vahvistettiin, että komissiolla on oikeus toimia tällä tavoin, ja katsottiin, että, ”vaikka [vuoden 1998] suuntaviivoissa ei määrätäkään, että sakkojen määrä on laskettava kokonaisliikevaihdon tai relevantin liikevaihdon perusteella, niissä ei myöskään kielletä sitä, että tällaiset liikevaihdot otetaan huomioon sakkoa määritettäessä [unionin] yleisten oikeusperiaatteiden noudattamiseksi ja tilanteen sitä vaatiessa.”¹²

28. Seuraavassa tarkasteltavista tuomioista totean, että komission käytännön sisällyttää myynti omaan tarpeeseen liikevaihtoon, jonka perusteella sakko lasketaan, on riitauttanut unionin yleisessä tuomioistuimessa tai unionin tuomioistuimessa aina vertikaalisesti integroitu kartelliin osallistuva yritys.

9 — ? Vuoden 2006 suuntaviivojen alaviitteessä täsmennetään, että ”tästä esimerkki on tiettyä hyödykettä koskeva horisontaalinen hintasopimus, jonka mukaiseen hintaan perustuu myös ylemmän ja alemman laatuluokan hyödykkeiden hinta”.

10 — Ks. esimerkiksi de Broca, H., ”The Commission revises its Guidelines for setting fines in antitrust cases”, joka on julkaistu komission kilpailupääosaston virallisessa julkaisussa *Competition Policy Newsletter*, nro 3, syyskuu 2006, s. 1; kyseisessä artikkelissa todetaan, että ”by using a clearer reference to each undertaking’s ‘value of sales’, the 2006 Guidelines intend to reflect, even approximately and imperfectly, the economic importance of the infringement as a whole as well as the relative weight of each undertaking participating in the infringement. The 1998 Guidelines, based on a lump sum system, have often been criticized on that particular aspect, even though this criticism was largely misplaced. In fact, a number of tools corrected the obvious drawbacks of a pure lump sum system. For instance, the Commission fixed starting amounts below the 20 million euros threshold mentioned in the 1998 Guidelines for very serious infringements taking place on small markets; it also differentiated between undertakings on the basis of their respective size in the market concerned (the so-called ‘groupings’) – – If anything, the 1998 Guidelines rather reflected the insufficient level of fines imposed on ‘large’ infringements or on large players, something which the 2006 Guidelines will probably correct”.

11 — Ks. esimerkiksi seuraava artikkeli: Castillo de la Torre, F., ”The 2006 Guidelines on Fines: Reflections on the Commission’s Practice”, (2011) *World Competition*, nide 33, s. 359 (viite 37): ”In the press release relating to the Cement cartel (IP/94/1108), the Commission stated: ‘calculation [of fines] is normally based on the Community turnover in the product concerned’. In Cartonboard, the Commission explained the method used: ‘fines of a basic level of 9 or 7.5% of the turnover of each undertaking addressed by the decision on the Community cartonboard market in 1990 were imposed on the undertakings regarded as the “ringleaders” of the cartel and on the other undertakings respectively’ (Case T-348/94, *Enso Española v. Commission* [1998] ECR II-1875, para. 247). See also, the calculation of the fine in *Steel Beams*, in Case T-151/94, *British Steel v. Commission* [1999] ECR II-629, paras 598–605”.

12 — Ks. tuomio *Dansk Rørindustri ym. v. komissio* (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ja C-213/02 P, EU:C:2005:408, 209 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja 258 kohta). Ks. myös mm. tuomio *Schunk ja Schunk Kohlenstoff-Technik v. komissio* (T-69/04, EU:T:2008:415, 176 ja 177 kohta); tuomio *Tomra Systems ym. v. komissio* (T-155/06, EU:T:2010:370, 317 kohta) ja tuomio *Ballast Nedam Infra v. komissio* (T-362/06, EU:T:2012:492, 122 kohta).

29. Tuomiossa *Europa Carton v. komissio* (EU:T:1998:89), tuomiossa *KNP BT v. komissio* (EU:C:2000:625), tuomiossa *KNP BT v. komissio* (EU:T:1998:91) (jotka kaikki kolme koskevat kartonkialan kartellia), tuomiossa *Lögstör Rör v. komissio* (EU:T:2002:72) (esieristettyjen kaukolämmitysputkien alan kartelli) sekä tuomiossa *Tokai Carbon ym. v. komissio* (EU:T:2005:220) (erikoisgrafiittialan kartelli) on kaikissa yhteistä se, että i) kantaja oli vertikaalisesti integroitunut, ii) komissio oli ottanut huomioon myynnin omaan tarpeeseen ja iii) kantajan mielestä sitä ei pitänyt ottaa huomioon.

30. Miten unionin yleinen tuomioistuin tai unionin tuomioistuin on ratkaissut nämä asiat?

31. Tuomiossa *Europa Carton v. komissio* (EU:T:1998:89) katsottiin, että yhtiön sisäisten toimitusten arvon huomioon ottamista sakon suuruutta määritettäessä ei kielletä missään säännöksessä tai määräyksessä. Kyseisessä asiassa tarkastelun lähtökohtana olivat kartellin saamat voitot. Kantaja ei ollut kuitenkaan soveltanut sisäiseen myyntiinsä kartellin perusteella käytettyä hintaa (tuomion 123 ja 128 kohta).

32. Tuomion *KNP BT v. komissio* (EU:C:2000:625) 62 kohdassa viitattiin¹³ ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion 128 kohtaan ja myönnettiin, että "[s]e, että *Europa Cartonin* sisäisten kartongintoimitusten arvoa ei otettaisi huomioon, merkitsisi väistämättä vertikaalisesti integroitujen yhtiöiden perusteetonta suosimista. Kartellista saatua hyötyä ei tässä tilanteessa voitaisi ottaa huomioon, ja kyseinen yritys välttyisi seuraamukselta, joka on oikeassa suhteessa sen asemaan niiden tuotteiden markkinoilla, joiden osalta kilpailusääntöjä on rikottu".

33. Tuomiossa *KNP BT v. komissio* (EU:T:1998:91) todettiin, ettei "kantaja ol[lut] esittänyt mitään todisteita, joilla voitaisiin näyttää toteen", ettei komissio olisi voinut ottaa huomioon myyntiä omaan tarpeeseen (112 kohta).

34. Tuomiossa *Lögstör Rör v. komissio* (EU:T:2002:72, 360 kohta) ja tuomiossa *Tokai Carbon ym. v. komissio* (EU:T:2005:220, 260 kohta) viitattiin tuomioihin *KNP BT v. komissio* (EU:C:2000:625) ja *Europa Carton v. komissio* (EU:T:1998:89).

ii) Komission antamat suuntaviivat

35. Unionin tuomioistuin totesi tuomiossa *KME Germany ym. v. komissio*¹⁴ – tällä kertaa vuoden 2006 suuntaviivoista – että "[a]voimuuden varmistamiseksi komissio antoi suuntaviivat, joissa se tarkentaa, millä tavalla se ottaa kilpailusääntöjen rikkomisen kunkin olosuhteen huomioon ja mitä seurauksia niistä voi olla sakon määrän kannalta". Unionin yleinen tuomioistuin on lisäksi katsonut oikeuskäytännössään,¹⁵ että "vaikka suuntaviivoihin sisältyvä sakon määrän laskentamenetelmä ei tosiaankaan ole ainoa ajateltavissa oleva, se on omiaan varmistamaan sakkojen määräämisen osalta *johdonmukaisen päätöskäytännön*, joka puolestaan mahdollistaa *sen takaamisen, että yrityksiä, joille määrätään seuraamuksia kilpailuoikeuden sääntöjen rikkomisesta, kohdellaan yhdenvertaisesti*" (kursivointi tässä).

13 — ? Ks. myös julkisasiamies Mischon kyseisessä asiassa esittämä ratkaisuehdotus (EU:C:2000:258), jota tuomiossa noudatettiin.

14 — C-389/10 P, EU:C:2011:816, 126 kohta.

15 — Tuomio *Groupe Danone v. komissio* (T-38/02, EU:T:2005:367, 523 kohta).

36. Kysymys siitä, sisällytetäänkö sisäinen myynti sakon laskentaperusteena käytettävään liikevaihtoon vai ei (ja esiintyykö yritysten välillä syrjintää sen mukaan, ovatko ne vertikaalisesti integroituneita vai eivät), on tullut esiin käsiteltävässä asiassa varmaankin siitä syystä, että komissio on soveltanut vuoden 2006 suuntaviivoja ja etenkin myynnin arvon käsitettä vaihtelevasti sakkopolitiikassaan¹⁶ (jossa sisäinen myynti on toisinaan sisällytetty ja toisinaan jätetty pois kyseisen käsitteen piiristä, mikä lisää sattumanvaraisuuden vaaraa).

37. Vaihtelevuus johtuu siitä, että – toisin kuin seuraavassa mainitsemisani tuomioissa – komissio väittää itsepintaisesti, että käsiteltävän asian lisäksi on paljon muitakin asioita,¹⁷ joissa se ei ole ottanut huomioon sisäistä myyntiä sakkojen laskennassa. Tällaisista päätöksistä ei kuitenkaan käy ilmi, ettei sisäistä myyntiä ole sisällytetty vertikaalisesti integroituneiden valmistajien myynnin arvoon,¹⁸ ja ne on lisäksi tehty riidanalaisen päätöksen jälkeen. Komission käytäntönä on toisin sanoen ollut sisällyttää sisäinen myynti sakon laskennassa käytettyyn liikevaihtoon kaikissa tapauksissa ennen riidanalaista päätöstä, jossa komissio muutti täysin laskentatapansa esittämättä muutokselle perusteluja (ja jopa muutosta mainitsematta).¹⁹

38. Oikeuskäytännössä²⁰ on kuitenkin edellytetty yhtenäistä tulkintaa suuntaviivoista, lukuun ottamatta erityistapauksia, joissa komission on annettava perustelut suuntaviivoista poikkeamiselle. Ennen riidanalaisessa päätöksessä omaksuttua ”uutta laskentatapaa” komission käytäntö oli oikeuskäytännön ja suuntaviivojen mukainen.

39. Kansainvälisistä muuttopalveluista tekemässään päätöksessä²¹ komissio korostaa ”ensinnäkin, että se, että ilmaisua ’rikkomiseen liittyvät tavarat tai palvelut’ käytetään ilmaisun ’rikkomisen kohteena olevat tavarat tai palvelut’ sijasta osoittaa, että tässä suuntaviivojen kohdassa – ei tarkoiteta sellaisten tavaroiden tai palvelujen myyntiä, joiden voidaan suoraan osoittaa olevan rikkomisen kohteena. Mainitun kohdan tulkitseminen tällä tavoin edellyttää, että määrittäessään sakon perusmäärää kartelliasioissa komissio osoittaa aina, mihin yksittäisiin myyntitapahtumiin kartelli on vaikuttanut; oikeuskäytännöstä ei kuitenkaan käy ilmi, että [EY] 81 artiklaa sovellettaessa otettaisiin huomioon tietyn sopimuksen konkreettiset vaikutukset, kun on ilmeistä, että sopimuksen tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla”.

40. Päätöksessä todetaan vielä, että ”[k]omissio katsoo toiseksi, ettei – – suuntaviivojen 13 kohtaan sisältyvällä sanalla ’liittyvien’ viitata sanaan ’myynti’ vaan samassa kohdassa olevaan ilmaisuun ’tavarat ja palvelut’. Kyseistä kohtaa on toisin sanoen tulkittava siten, että kun komissio on määrittänyt, mitkä tavarat tai palvelut liittyvät suoraan tai välillisesti kilpailusääntöjen rikkomiseen, kaikkien näiden tavaroiden tai palvelujen myynnin arvo otetaan huomioon sakon perusmäärän määrittämiseksi”.

16 — Ks. tältä osin esimerkiksi edellä mainittu artikkeli ”The 2006 Guidelines on Fines: Reflections on the Commission’s Practice”, jonka mukaan autonlasia koskeva päätös ”does not deviate from the 2006 Guidelines, but rather applies the concept of sales indirectly or directly related to the infringement to the case at hand”. On nimittäin myös todettu, että ”much depends on whether the concept of sales ’relating’ to the infringement is narrowly or broadly construed” (Kerse, C. S., ja Khan, N., *EU Antitrust Procedure*, kuudes painos, Sweet & Maxwell, Lontoo, 2012, s. 417). Vuoden 2006 suuntaviivoista ja myynnin arvon käsitteestä on lisäksi todettu, että ”[t]he adoption of this new calculation method has somewhat reduced the margin of discretion of the Commission which, in every case, has to take a reasoned position on the sales included in the calculation of the fines. The identification of the goods and services to which the infringement indirectly or directly relates when setting the fine is expected to be a bone of contention in many cases. In several decisions already adopted under the [2006] Fining Guidelines, the determination of the value of the undertaking’s sales of goods or services related to the infringement was highly debated – – [It follows from the Commission’s practice] that, in order to determine the basic amount of the fine in cartel cases, the Commission need not provide proof of each occasion on which individual sales were affected by the cartel activities” (Van Bael & Bellis, *Competition Law of the European Community* edition Kluwer Law, viides painos, s. 1100).

17 — Se mainitsee 7.10.2009 tehdyn päätöksen K(2009) 7601 lopullinen asiassa COMP/39.129 – tehomuuntajat, ja 19.10.2011 tehdyn päätöksen K(2011) 7436 lopullinen asiassa COMP/39.605 – katodisädeputkissa käytettävä lasi.

18 — Tämä on jäljempänä (tämän ratkaisuehdotuksen 62–64 kohdassa) mainitun oikeuskäytännön perusteella jo sinänsä kyseenalaista.

19 — Ks. tästä myös tämän ratkaisuehdotuksen 70 kohta.

20 — Ks. jäljempänä (tämän ratkaisuehdotuksen 62–64 kohdassa) mainittu oikeuskäytäntö.

21 — 11.3.2008 tehty komission päätös K(2008) 926 lopullinen (Asia COMP/38.543 – kansainväliset muuttopalvelut), 532 ja 533 perustelukappale.

41. Oikeuskirjallisuudessa vuoden 2006 suuntaviivoja tulkitaan samalla tavoin. D. Geradin²² on todennut, että ”tämä tarkoittaa käytännössä, ettei komission tarvitse osoittaa, miten rikkominen on vaikuttanut kuhunkin yksittäiseen myyntitapahtumaan, jos sen osoitetaan kohdistuneen kokonaiseen tavaroiden tai palvelujen luokkaan. Tämä johtuu siitä, että ilmaisulla ’rikkomiseen – – liittyvien’ viitataan ’tavaroihin tai palveluihin’ eikä ’myyntiin”.

42. Kyseisessä kansainvälisiä muuttopalveluita koskevassa kartellissa kilpailusääntöjen rikkomista merkitseviä menettelytapoja, joista kartellin jäsenten olivat keskenään sopineet, ei ollut sovellettu kaikkiin sopimuksiin, joita ne olivat tehneet merkityksellisillä markkinoilla.

43. Unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi kyseisestä päätöksestä nostetussa kanteessa²³ esitetyn väitteen, jonka mukaan laskettaessa vuoden 2006 suuntaviivojen 13 kohdassa tarkoitettua myynnin arvoa Team Relocationsin osalta huomioon voitaisiin ottaa ainoastaan niiden muuttopalvelujen myynnin arvo, joihin kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevät menettelytavat olivat todellisuudessa kohdistuneet, eikä Team Relocationsin kokonaisliikevaihtoa Belgian muuttopalvelujen markkinoilla.

44. ”Vuoden 2006 suuntaviivojen 13 kohdan sanamuodossa viitataan rikkomiseen suoraan tai epäsuorasti liittyvään myyntiin eikä myyntiin, johon rikkominen on kohdistunut. Kyseisen 13 kohdan sanamuoto koskee siten merkityksellisillä markkinoilla toteutunutta myyntiä. Tämä käy erittäin selvästi ilmi vuoden 2006 suuntaviivojen saksankielisen version 6 kohdasta, jonka mukaan kyseessä on ’Umsatz auf den vom Verstoß betroffenen Märkten’ (markkinoilla, joita rikkominen koskee, toteutunut myynti). Vuoden 2006 suuntaviivojen 13 kohta ei sitä suuremmalla syyllä koske pelkästään tapauksia, joissa komissiolla on asiakirjatodisteita kilpailusääntöjen rikkomisesta” (kyseisen tuomion 63 kohta).

45. Saman tuomion 64 kohdan mukaan ”[unionin] kilpailusääntöjen tarkoitus tukee tätä tulkintaa. Team Relocationsin ehdottama tulkinta merkitsisi sitä, että kartelliasioissa määrättävien sakkojen perusmäärän määrittämiseksi komissiolla olisi kussakin tapauksessa velvollisuus vahvistaa, mihin yksittäisiin myyntitapahtumiin kartelli on vaikuttanut. Unionin tuomioistuimet eivät ole koskaan asettaneet tällaista velvollisuutta, eikä mikään viittaa siihen, että komissiolla olisi ollut aikomus asettaa itselleen tällainen velvollisuus vuoden 2006 suuntaviivoissa”.

46. Lisäksi ”kartelleja, jotka ovat luonteeltaan salaisia, koskevissa asioissa jää väistämättä paljastumatta joitakin asiakirjoja, jotka ilmentävät kutakin kilpailuvastaisista menettelytavoista. – –” (65 kohta).

47. Kyseisen tuomion 66 kohdassa todetaan vielä, että ”[va]kiintuneen oikeuskäytännön mukaan se osa liikevaihdosta, joka tulee kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena olevista tavaroista, on omiaan osoittamaan rikkomisen laajuutta kyseisillä markkinoilla.^[24] Kilpailunrajoitusten kohteena olleista tuotteista kertynyt liikevaihto on objektiivinen peruste, jolla tämän menettelyn haitallinen vaikutus tavanomaiseen kilpailuun saadaan täsmällisesti mitatuksi.^[25] Tämä periaate on toistettu vuoden 2006 suuntaviivoissa”.

22 — *The EU Competition Law Fining System: A Reassessment*, (TILEC Discussion Paper, 2011-052) Tilburg: TILEC (vapaa käännös).

23 — Tuomio Team Relocations ym. v. komissio (T-204/08 ja T-212/08, EU:T:2011:286, 60–68 kohta).

24 — Tuomio Musique Diffusion française ym. v. komissio (100/80–103/80, EU:C:1983:158, 121 kohta).

25 — Tuomio British Steel v. komissio (T-151/94, EU:T:1999:52, 643 kohta) ja tuomio Saint-Gobain Gyproc Belgium v. komissio (T-50/03, EU:T:2008:252, 84 kohta). Unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi myös Team Relocationsin ”toissijaisen” väitteen, jonka mukaan merkityksellisen myynnin arvon ei pitäisi sisältää liikevaihtoa yksityishenkilöiden muutoista eli muutoista, joita kolmas osapuoli ei ota vastatakseen, koska kyseisenlaisiin muuttoihin ei ollut sovellettu kilpailusääntöjä rikkovia menettelytapoja.

48. Kyseinen tuomio vahvistettiin unionin tuomioistuimen tuomiolla,²⁶ jonka 76 kohdassa todetaan selvästi, että käsite ”myynnin arvo” ei rajoitu ”yksin sellaisesta myynnistä kertyneeseen liikevaihtoon, johon kartellin on osoitettu konkreettisesti vaikuttaneen”.²⁷ Unionin tuomioistuin katsoo (tuomion 77 kohdassa), että tällainen rajoitus ”vähentäisi lisäksi keinotekoisesti tietyn yrityksen syyksi luettavan kilpailusääntöjen rikkomisen taloudellista merkitystä, koska yksin se, että on löydetty vähäistä suoraa näyttöä myynnistä, johon kartelli on konkreettisesti vaikuttanut, johtaisi siihen, että lopuksi määrättävällä sakolla ei olisi mitään todellista yhteyttä kyseisen kartellin soveltamisalaan. Tällainen salailusta palkitseminen heikentäisi myös mahdollisuuksia saavuttaa tavoite EY 81 artiklan rikkomistapausten tehokkaasta tutkinnasta ja niistä määrättävistä tehokkaista seuraamuksista, eikä sitä voida näin ollen hyväksyä”. Tuomion (78 kohdan) mukaan ”unionin yleinen tuomioistuin – katsoi valituksenalaisen tuomion 62 kohdassa perustellusti, ettei [vuoden 2006 suuntaviivojen 13 kohdasta] ilmene, että kyseistä myynnin arvoa laskettaessa huomioon voitaisiin ottaa ainoastaan niiden muuttopalvelujen myynnin arvo, joihin kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevät menettelytavat ovat todellisuudessa kohdistuneet”. Unionin yleinen tuomioistuin sai siis tältä osin tukeutua – oikeudelliseen virheeseen syyllistymättä – tuomion 64 kohdassa unionin kilpailusääntöjen tarkoitukseen, tuomion 65 kohdassa tarpeeseen ottaa huomioon kartellien salainen luonne, minkä vuoksi tuolloin käsitellyssä asiassa ’olisi ollut käytännössä mahdotonta löytää todisteita kustakin menettelytavan kohteena olleesta muutosta’, ja tuomion 66 kohdassa edellä mainittuun tuomioon *Musique Diffusion française ym. vastaan komissio perustuvaan oikeuskäytäntöön*.²⁸

49. Tuomion *SGL Carbon v. komissio (C-564/08 P, EU:C:2009:703)* 28 kohdassa todetaan päätöksen 2004/420/EY²⁹ osalta, että riidanalaisesta päätöksestä käy lisäksi ilmi, että ”kyseiset yritykset olivat toimittaneet komissiolle eri liikevaihtomäärät ja markkinaosuudet, yritysten sisäinen kulutus mukaan luettuna”.

50. Kyseisen tuomion 29 kohdassa todetaan, että ”komissio selitti riidanalaisen päätöksen 291–295 kohdassa kaikki nämä tiedot huomioon ottaen, miten sisäinen kulutus oli sisällytetty sen tekemiin laskelmiin. Mainitun päätöksen 292 kohdassa todetaankin, että sisäisen kulutuksen arvon huomioon ottaminen liikevaihtoa ja markkinaosuutta koskevissa laskelmissa on ensiarvoisen tärkeää, sillä jos kyseistä arvoa ei oteta huomioon, suositaan perusteettomasti vertikaalisesti integroituneita yrityksiä. Jos kyseistä arvoa ei oteta huomioon, ei nimittäin oteta huomioon yrityksen kartellista saamaa todellista hyötyä eikä kyseiselle yritykselle määrätä sakkoa, joka on suhteutettu rikkomisen kohteena olevien tuotteiden markkinoihin.”

51. Tuomion 30 kohdassa todetaan ”tältä osin yhteisöjen tuomioistuimen katsoneen, että yritysten sisäisen kulutuksen huomioon ottaminen liikevaihtojen ja markkinaosuuksien arvioinnissa on käsiteltävän asian kaltaisissa tilanteissa merkityksellistä, kun se totesi tuomiossa [*KNP BT v. komissio, EU:C:2000:625, 62 kohta*], että se, ettei sisäisten kartonkitoimitusten arvoa otettaisi huomioon, merkitsisi väistämättä vertikaalisesti integroituneiden yhtiöiden perusteetonta suosimista arvioitaessa niiden kartellista saamaa hyötyä”.

52. Komissio on näin ollen sisällyttänyt laskelmiinsa sisäisen myynnin osoittamatta, että kaikki myyntitapahtumat olivat hyötäneet rikkomisesta.

26 — Tuomio *Team Relocations ym. v. komissio (C-444/11 P, EU:C:2013:464)*.

27 — Tuomion 76 kohdan täydellinen sanamuoto on seuraava: ”Tästä seuraa, että vuoden 2006 suuntaviivojen 13 kohdan tarkoituksena on ottaa tietyille yritykselle määrättävän sakon laskennan lähtökohdaksi määrä, joka kuvastaa rikkomisen taloudellista merkitystä ja yrityksen painoarvoa siinä. Vaikka siis kyseisen yrityksen saavuttama myynti, johon väitettyä kartellisopimusta ei sovelleta, ei tietenkään voi kuulua – suuntaviivojen 13 kohdassa tarkoitettu myynnin arvon käsitteen piiriin, olisi kuitenkin kyseisen säännöksen tarkoituksen vastaista katsoa, että käsite koskee vain sellaisesta myynnistä kertynyttä liikevaihtoa, johon kartellin on osoitettu konkreettisesti vaikuttaneen.”

28 — Ks. myös kyseisen unionin tuomioistuimen tuomion 85–87 kohta.

29 — 3.12.2003 tehty komission päätös [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia C.38.359 – Sähköiset ja mekaaniset hiili- ja grafiittituotteet) (EUVL 2004, L 125, s. 45).

53. Toinen esimerkki tällaisesta komission käytännöstä on nestekidenäyttöjä (Liquid Crystal Displays, jäljempänä LCD-paneelit) koskevassa asiassa 8.12.2010 tehty päätös,³⁰ jossa todetaan, että yritysten sisäisen myynnin huomioon ottaminen ”rikkomisen kohteena olevan myynnin”laskennassa on vuoden 2006 suuntaviivojen mukaan välttämätöntä, jotta voidaan ”välttää vertikaalisesti integroituneiden yhtiöiden ja vertikaalisesti integroitumattomien yhtiöiden välinen syrjintä”.³¹ Komissio nimittäin katsoi, että kartellin jäseniä, jotka olivat vertikaalisesti integroituneita yrityksiä, ei pidä kohdella paremmin kuin muita jäseniä.

54. Tästä päätöksestä nostetun kanteen yhteydessä unionin yleinen tuomioistuin³² hylkäsi muun muassa ensimmäisen kanneperusteen, jonka mukaan komissio oli ottanut virheellisesti kantajien sisäisen myynnin huomioon sakon laskennassa. Unionin yleisen tuomioistuimen mukaan vuoden 2006 suuntaviivojen 13 kohdasta ei ilmene, että laskettaessa merkityksellistä myynnin arvoa sakon vahvistamiseksi huomioon voitaisiin ottaa ainoastaan ne liiketoimet, joihin kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevät menettelytavat ovat todellisuudessa kohdistuneet³³ (tuomion 65 kohta). Kyseinen säännöksen sanamuodolla tarkoitetaan nimittäin myyntiä, joka on toteutunut merkityksellisillä eli rikkomisen kohteena olevilla markkinoilla. Kyseinen kohta ei sitä suuremmalla syyllä koske pelkästään tapauksia, joissa komissiolla on asiakirjatodisteita kilpailusääntöjen rikkomisesta (tuomion 66 kohta).

55. Unionin yleinen tuomioistuin toteaa vielä, että ”unionin kilpailusääntöjen tarkoitus tukee tätä tulkintaa. Kantajan ehdottama tulkinta merkitsisi sitä, että kartelliasioissa määrättävien sakkojen perusmäärän määrittämiseksi komissiolla olisi kussakin tapauksessa velvollisuus vahvistaa, mihin yksittäisiin myyntitapahtumiin kartelli on vaikuttanut. Unionin tuomioistuimet eivät ole koskaan asettaneet tällaista velvollisuutta, eikä mikään viittaa siihen, että komissiolla olisi ollut aikomus asettaa itselleen tällainen velvollisuus vuoden 2006 suuntaviivoissa”(tuomion 67 kohta). ”Kun kartellin kohteena olevaa tuotetta myydään sisämarkkinoilla, kilpailu sisämarkkinoilla vääristyy, ja komission on otettava tämä huomioon laskiessaan myynnistä hyötyneelle yritykselle määräämänsä sakon määrää. On korostettava, että EY 81 artikla ei ole yksinomaan tarkoitettu kilpailijoiden tai kuluttajien intressien suojelemiseen, vaan sillä pyritään myös suojelemaan markkinoiden rakennetta ja siten kilpailua sinänsä”³⁴ (tuomion 70 kohta). Sen vuoksi ”ei tarvitse tietää, ovatko LGE ja Philips tosiasiallisesti maksaneet [kantajille] korkeampia hintoja kartellin vuoksi tai ovatko ne siirtäneet tämän mahdollisen korotuksen sellaisten eurooppalaisille kuluttajille myymiensä lopputuotteiden hintaan, joiden osana on kartellin kohteena olevia LCD-paneelija” (tuomion 71 kohta).

30 — Komission päätös C(2010) 8761 final asiassa COMP/39.309, 382 perustelukappale: ”Though both Direct EEA Sales and Direct EEA Sales Through Transformed Products lead to the inclusion of – respectively – sales to related companies and intra-group sales for some of the parties, focusing on the first EEA sale of the product concerned by the infringement – whether transformed or not – to a company that is not part of the supplier undertaking ensures that no discrimination is made between vertically integrated companies and non-vertically integrated companies”; 383 perustelukappale: ”As concerns Direct EEA Sales Through Transformed Products, the consumer harm inflicted by the cartel arrangements is clearly represented by the value of panels delivered within the transformed products to the final consumer in the EEA”; ja 394 perustelukappale: ”in general, as explained in recital 238 with reference to the Cartonboard case, it can be reasonably assumed that an implemented cartel had effects on direct sales through transformed products”. Mainittu 238 perustelukappale kuuluu seuraavasti: ”As confirmed by the General Court in [Europa Carton/Commission], even if the higher price resulting from a cartel is not always or not in its entirety passed on to intra-group customers, the competitive advantage deriving from this positive discrimination does foreseeably influence competition on the market – Intra-group sales of LCD panels – in as far as they ended up into transformed products sold in the EEA – are therefore to be taken into account, just like intra-cartel sales in the EEA”.

31 — (Vapaa käännös). Tästä voidaan huomauttaa, että 25.6.2008 tehdyssä komission päätöksessä K(2008) 3043 [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (COMP/39.180 – Alumiinifluoridi) (josta on annettu tuomio ICF v. komissio, T-406/08, EU:T:2013:322 ja jota koskevan myöhemmän asian C-467/13 P käsittely on meneillään), komissio katsoi, että sillä, oliko kytkösmarkkinamyynni otettu huomioon myynnin arvon laskennassa ja lopullisessa sakossa, ei ollut merkitystä.

32 — Tuomio LG Display ja LG Display Taiwan v. komissio (T-128/11, EU:T:2014:88, 60 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Ks. myös tuomio InnoLux v. komissio (T-91/11, EU:T:2014:92).

33 — Ks. vastaavasti tuomio Putters International v. komissio (T-211/08, EU:T:2011:289, 58 kohta).

34 — Tuomiot T-Mobile Netherlands ym. (C-8/08, EU:C:2009:343, 38 kohta) ja GlaxoSmithKline Services ym. v. komissio ym. (C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P ja C-519/06 P, EU:C:2009:610, 63 kohta).

56. Unionin yleinen tuomioistuin toteaa ainoastaan toissijaisesti ”oikeudenkäyntiaineistosta käyvän ilmi, että kartellin kohteena olevien LCD-paneelien myynnistä kartellin jäseniin kytköksissä oleville asiakkaille oli toki käyty keskusteluja kartellin sisällä” (tuomion 73–89 kohta). Se katsoo lisäksi, ettei ratkaisevaa ole se, sovellettiinko kyseisessä myynnissä hintoja, joihin kartelli vaikutti, vaan se, että myyntiä harjoitettiin sellaisen kartellin vaikutuksen alaisilla markkinoilla, johon kantajat kuuluivat (tuomion 97 kohta).

57. Kylpyhuonekalusteiden alan kartellia koskevassa päätöksessä³⁵ oli väitetty, etteivät tietyt erikoistuotteet olleet olleet kartellin kohteena ja ettei niitä pidä ottaa huomioon myynnin arvossa. Komissio hylkäsi tämän väitteen: vaikka oletettaisiinkin, että erityishinnastosta (”special price list”) ei ollut koskaan käyty suoraan tai välillisesti hintaneuvotteluja kartellin jäsenten välisissä kokouksissa, rikkomisen oli kuitenkin vaikuttanut hinnastoon sisältyvien tuotteiden myyntiin, koska kyseiset ”erityishinnat” oli hyvin todennäköisesti vahvistettu vertaamalla niitä ”tavanomaisiin” hintoihin.³⁶

58. Unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi perusteettomana kyseisestä päätöksestä nostetun kanteen (T-373/10, T-374/10, T-382/10 ja T-402/10³⁷) viidennen perusteen, jonka mukaan sakon määrän laskennassa oli otettu huomioon myynti, joka ei ollut rikkomisen kohteena. Se katsoi, että ”komissio noudatti vuoden 2006 suuntaviivojen 13 kohtaa ottaessaan huomioon tuotteiden kokonaisymyynnin tukkukauppiaille, koska kyseessä oleva rikkominen vaikutti suoraan tai välillisesti kaikkeen tällaiseen myyntiin. Kantajien esittämä väite, jonka mukaan komissiolla ei ole laajaa harkintavaltaa sen määrittäessä huomioon otettavaa liikevaihtoa, on hylättävä, koska komissio ei ole tehnyt tältä osin arviointivirhettä”.

59. Mielenkiintoinen havainto on se, mitä katsotaan kuparisia teollisuusputkia koskevassa kartelliasiassa T-127/04³⁸ annetussa tuomiossa, jonka unionin tuomioistuin on vahvistanut asiassa C-272/09 P antamassaan tuomiossa.³⁹ Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tarkisti, oliko komissio toiminut virheellisesti, kun se oli kyseisten markkinoiden kokoa arvioidessaan ottanut huomioon kuparin hinnan. Kantajat väittivät tältä osin yhtäältä, etteivät teollisuusputkien valmistajat voineet vaikuttaa kuparin hintaan, koska se vahvistettiin LME:ssä,⁴⁰ ja toisaalta, että teollisuusputkien ostajat itse päättivät, mihin hintaan metallia hankitaan. Kantajat korostivat myös sitä, ettei metallin hinnanvaihteluilla ole minkäänlaista vaikutusta niiden liikevoittoon. Tuomion mukaan ”[o]n kuitenkin todettava, ettei ole olemassa mitään pätevää syytä siihen, että kyseisten markkinoiden liikevaihto laskettaisiin siten, että tietyt tuotantokustannukset jätetään ottamatta huomioon. Kuten komissio on perustellusti todennut, kaikilla teollisuuden aloilla on sellaisia lopputuotteeseen erottamattomasti liittyviä kustannuksia, joihin valmistaja ei voi vaikuttaa mutta jotka kuitenkin merkitsevät olennaista valmistajan toimintaan vaikuttavaa tekijää ja joita ei näin ollen voida jättää ottamatta huomioon sen liikevaihdossa vahvistettaessa sakon laskentapohjaa.^[41] Se, että kuparin hinta muodostaa huomattavan osan teollisuusputkien loppuhinnasta tai että hinnanvaihteluihin liittyvä vaara on kuparin kohdalla

35 — 23.6.2010 tehty komission päätös K(2010) 4185 lopullinen [EY 81] artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia COMP/39.092 – Kylpyhuonekalusteet).

36 — Ks. tästä problematiikasta myös Kerse, C. S., ja Khan, N., s. 412–419.

37 — Tuomio Villeroy & Boch Austria ym. v. komissio (EU:T:2013:455, 335 kohta ja sitä seuraavat kohdat); esimerkiksi 342 kohta: ”– on todettava, etteivät ne osoita, ettei tukkukauppiaalta veloittavien hintojen koordinointi mainittujen bruttohinnastojen mukaisesti ollut vaikuttanut muiden hinnastojen vahvistamiseen. Komissio esittää kirjelmässään kuitenkin huomautuksen, jonka osalta kantajat eivät ole esittäneet vastaväitteitä tai -todisteita ja jonka mukaan tukkukauppiaalle myytävien tuotteiden myynnissä sovellettuja bruttohinnastoja koordinoitiin ja niitä voitiin käyttää kylpyhuonekalusteiden valmistajien viitehinnastona, koska nämä myivät tukkukauppiaalle tuotteita, jotka eivät olleet tarkoitettu kolmivaiheiseen jakelukanavaan.” Ks. myös tuomiot Keramag Keramische Werke ym. v. komissio (T-379/10 ja T-381/10, EU:T:2013:457), Rubinetteria Cital v. komissio (T-368/10, EU:T:2013:460) (”Kylpyhuonekalusteet”) sekä Parker ITR ja Parker-Hannifin v. komissio (T-146/09, EU:T:2013:258) (”Aluksilla käytettävät siirtoletkut”).

38 — Tuomio KME Germany ym. v. komissio (EU:T:2009:142, 89–91 kohta).

39 — Tuomio KME Germany ym. v. komissio (EU:C:2011:810).

40 — The London Metal Exchange (Lontoon metallipörssi).

41 — Tässä viitataan tuomioon Cimenteries CBR ym. v. komissio (T-25/95, T-26/95, T-30/95–T-32/95, T-34/95–T-39/95, T-42/95–T-46/95, T-48/95, T-50/95–T-65/95, T-68/95–T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95, EU:T:2000:77, 5030 ja 5031 kohta).

huomattavasti suurempi kuin muiden raaka-aineiden kohdalla, ei horjuta kyseistä päätelmää”. Totean lisäksi, että vaikka sakko määrättiin tässä asiassa vuoden 1998 suuntaviivojen voimassa ollessa, tuomioissa omaksuttu lähestymistapa pätee myös vuoden 2006 suuntaviivojen valossa, koska sakko perustuu merkityksellisten markkinoiden kokonaisarvoon.

60. Autonlasia koskevassa asiassa COMP/39.125⁴² tekemässään päätöksessä komissio piti myyntiä sakon laskennan kannalta merkityksellisenä vain, jos autonlasitoimittajat olivat myyneet lasia niille autonvalmistajille, joiden osalta kartellista oli suorita todisteita. Myös Team Relocations otti tämän seikan esiin tuomioissa Team Relocations ym. v. komissio, EU:T:2011:286. Unionin yleinen tuomioistuin kuitenkin huomautti, että autonlasia koskevan päätöksen 663 perustelukappaleessa komissio lähti periaatteesta, että se, että kunkin autonvalmistajan osalta käydystä keskustelusta ei ole nimenomaisia todisteita, ei estä määrittämästä myynnin arvoa pelkästään sen myynnin perusteella, josta on käytettävissä suorita todisteita, koska kartellijärjestelyt ovat luonteeltaan salaisia sopimuksia ja koska todisteet jäävät useimmissa tai jopa kaikissa tapauksissa puutteellisiksi.⁴³ Vaikka komissio täsmensi myöhemmin tätä periaatetta kyseisen päätöksen 664–667 perustelukappaleessa, se teki niin ainoastaan kilpailusääntöjen rikkomisen alussa ja lopussa olevan kahden poikkeuksellisen ajanjakson osalta, koska se oletti, että näiden ajanjaksojen aikana autonlasitoimittajat olivat muuttaneet pelkästään valikoiduille suurasiakkaille tehtyjä tarjouksia. Unionin yleinen tuomioistuin katsoi, että komission kyseisessä päätöksessä omaksuttu lähestymistapa ei näin ollen ollut ristiriidassa kansainvälisiä muuttopalveluja koskevasta asiasta tehdyssä päätöksessä noudatetun lähestymistavan kanssa.

61. Eikö komissiolla kuitenkin voinut olla hyviä syitä poiketa suuntaviivoistaan nyt käsiteltävässä asiassa?

62. Muistutettakoon, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on jo aiemmin katsottu⁴⁴ ”hallinnon sisäisten toimenpiteiden osalta, että vaikei niitä voitaisikaan pitää oikeussääntöinä, joita hallinto on joka tapauksessa velvollinen noudattamaan, niissä vahvistetaan kuitenkin käytännösääntöjä, joissa ilmaistaan noudatettava käytäntö ja joista hallinto voi poiketa erityistapauksissa vain esittämällä perusteet, jotka ovat sopusoinnussa yhdenvertaisen kohtelun periaatteen kanssa. Tällaiset toimenpiteet ovat näin ollen yleisesti sovellettavia toimia, joiden lainvastaisuuteen kyseessä olevat virkamiehet ja toimihenkilöt voivat vedota niiden perusteella tehtyjä yksittäisiä päätöksiä vastaan nostamiensa kanteiden tueksi”.

63. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on lisäksi todettu, että ”[t]ällainen oikeuskäytäntö soveltuu varsinkin käytännösääntöihin, joilla on tarkoitettu olevan vaikutuksia hallinnon ulkopuolella, mikä pätee taloudellisia toimijoita koskeviin suuntaviivoihin”. ”Kun [kyseinen toimielin] antaa tällaisia käytännösääntöjä ja ne julkaisemalla ilmoittaa, että niitä sovelletaan tuosta hetkestä lähtien niissä tarkoitettuihin tilanteisiin, se rajoittaa oman harkintavaltansa käyttämistä eikä voi poiketa näistä säännöistä sillä uhalla, että sen mahdollisesti katsottaisiin loukanneen yleisiä oikeusperiaatteita, kuten yhdenvertaisen kohtelun periaatetta tai luottamuksensuojan periaatetta. Näin ollen ei voi olla poissuljettua, että tietyillä edellytyksillä ja niiden sisällön mukaisesti tällaisilla yleisesti sovellettavilla käytännösäännöillä voi olla oikeusvaikutuksia”.⁴⁵

42 — 12.11.2008 tehty komission päätös K(2008) 6815 lopullinen, jonka tiivistelmä on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä 25.7.2009 (EUVL C 173, s. 13).

43 — 663 perustelukappale: ”the fact that specific evidence is not available for each and every discussion that took place on the respective car accounts within the overall arrangements does not limit the determination of the relevant value of sales to only those accounts for which such specific evidence is available”.

44 — Ks. tuomio Dansk Rørindustri ym. v. komissio (EU:C:2005:408, 209 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Ks. myös tuomiot Fuji Electric v. komissio (T-132/07, EU:T:2011:344, 235 kohta) ja (vuoden 2006 suuntaviivojen osalta) Denki Kagaku Kogyo ja Denka Chemicals v. komissio (T-83/08, EU:T:2012:48, 107 kohta).

45 — Ks. edellisessä alaviitteessä mainitun tuomion 210 ja 211 kohta.

64. Unionin yleisen tuomioistuimen oikeuskäytännössä⁴⁶ on lisäksi jo vahvistettu, että ”vaikka komissiolla on harkintavaltaa kunkin sakon määrän vahvistamisen osalta, eikä sen tarvitse soveltaa tarkkaa matemaattista kaavaa⁴⁷, se ei voi kuitenkaan olla noudattamatta itse itselleen asettamia sääntöjä⁴⁸. Koska suuntaviivat ovat väline, jolla komissio pyrkii täsmentämään ylemmäntasoista oikeutta noudattaen ne perusteet, joita se aikoo soveltaa sakkojen vahvistamista koskevaa harkintavaltaansa käyttäessään, komission on sakkojen määrää vahvistaessaan todellakin otettava huomioon suuntaviivojen sanamuoto ja erityisesti niissä pakottavasti todetut seikat⁴⁹”.

65. Sen lisäksi, että komissio on poikennut nyt käsiteltävässä asiassa ilman perusteluja suuntaviivoistaan ja niistä itse antamastaan tulkinnasta, se on myös esittänyt esimerkiksi tuomioon *Europa Carton v. komissio*, EU:T:1998:89, verrattuna jopa täysin päinvastaisia perusteluja!

66. Kyseisessä asiassa komissio ei koskaan väittänyt tai olettanut, että kartellin jäsenten sopimia yleisiä hinnankorotuksia oli tosiasiallisesti käytetty kyseisten yritysten omien rakenteiden sisällä tapahtuvassa myynnissä omaan tarpeeseen. Päinvastoin: komissio väitti yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle ”kantajan myyneen päätöksessä tarkoitetuista tuotteista valmistettuja taiverasioita. Kantaja on siten saanut lainvastaista kilpailuetua, sillä se ei voi vakavasti väittää laskuttaneensa konsernin sisäisistä liiketoimista kartellin laskuttamia liian korkeita hintoja. Näin ollen kantaja on saanut tavalla tai toisella hyötyä niiden tuotteiden myynnistä, jotka olivat salaisessa yhteistyössä tehtyjen sopimusten kohteena. Tämän vuoksi ei ole perusteltua olla ottamatta huomioon niin kutsuttua ’sisäistä’ liikevaihtoa. Kantajan näkökannan hyväksyminen johtaisi siihen, että integroituneita tuottajia suosittaisiin perusteettomasti”. Komission mukaan ”on lisäksi virheellistä väittää, ettei kyseisistä kartonkituotteista ole saatu liikevaihtoa, sillä ne on käytetty markkinoille saatettujen taiverasioiden valmistamiseen” (mainitun tuomion 117 ja 118 kohta).

67. Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi puolestaan, että ”taiverasioita valmistavat kantajan tehtaot eli kantaja itse on saanut kartellista hyötyä käyttäessään raaka-aineena itse tuottamaansa kartonkia. *Kantajan ei ole tarvinnut kärsiä yhteistoiminnassa sovituista hinnankorotuksista aiheutuneesta kustannusten kasvusta, toisin kuin kilpailevien kartonginjalostajien*” (kyseisen tuomion 127 kohta; kursivointi tässä).

68. Tällainen lähestymistapa vastaa mielestäni sitä taloudellista tilannetta, joka oli taustalla tuomiossa *KNP BT v. komissio*, EU:C:2000:625 (62 kohta), sillä kuten siinä pääasiallisesti katsottiin, vertikaalisesti integroituneet yhtiöt voivat hyötyä alkupään markkinoilla loppupään markkinoilla käytetyistä kartellihinnoista.

69. Komissio on siis muuttanut täysin käytäntönsä. Sen olisi pitänyt periaatteessa sisällyttää sisäinen myynti eli myynti omaan tarpeeseen liikevaihtoon, jota käytetään sakon laskentaperusteena, paitsi jos sillä oli osoittaa poikkeukselliset tai erityiset olosuhteet olla näin tekemättä, mutta se jätti ne sijaan huomiotta sillä perusteella, ettei ollut osoitettu tai ettei se itse (tai Guardian?) ollut osoittanut, että tällainen sisäinen myynti oli osaltaan suurentanut kartellin luomaa kilpailuetua.

46 — Tuomio *Daiichi Pharmaceutical v. komissio* (T-26/02, EU:T:2006:75, 49 kohta).

47 — Ks. esimerkiksi tuomio *Martinelli v. komissio* (T-150/89, EU:T:1995:70, 59 kohta).

48 — Ks. analogisesti tuomio *Hercules Chemicals v. komissio* (T-7/89, EU:T:1991:75, 53 kohta), joka on vahvistettu muutoksenhakumenettelyssä tuomiolle *Hercules Chemicals v. komissio* (C-51/92 P, EU:C:1999:357).

49 — Tuomio *JFE Engineering ym. v. komissio* (T-67/00, T-68/00, T-71/00 ja T-78/00, EU:T:2004:221, 537 kohta).

70. Komissio on toisin sanoen jättänyt sakon laskennassa huomiotta sisäisen myynnin ilman minkäänlaista perustelua ja toiminut siten unionin tuomioistuimen ja unionin yleisen tuomioistuimen oikeuskäytännön sekä oman päätöskäytäntönsä vastaisesti (siitäkin huolimatta, että vuoden 2006 suuntaviivojen ajatuksena oli juuri keskittää tutkimukset uudelleen merkityksellisille markkinoille).⁵⁰

71. Näin ollen unionin yleinen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen, kun se pysytti riidanalaisen päätöksen siltä osin kuin siinä ei otettu liikevaihdon osalta huomioon sisäistä myyntiä eikä perusteltu tätä millään tavoin.

c) Koska vain jotkin kartellin jäsenet olivat vertikaalisesti integroituneita, syrjitäänkö sisäisen myynnin pois jättämisellä niitä kartellin jäseniä, jotka eivät olleet integroituneita?

72. Mikään ei estä komissiota soveltamasta seuraamukseen vähennyskerrointa, jos se katsoo, että se on perusteltua suhteellisuusperiaatteen noudattamiseksi.

73. Tällöin komissio ei voi kuitenkaan loukata muita yleisiä periaatteita eli tässä tapauksessa yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, jonka mukaan toisiinsa rinnastettavia tilanteita ei kohdella eri tavalla eikä erilaisia tilanteita kohdella samalla tavalla, ellei tällaista kohtelua voida objektiivisesti perustella.⁵¹ Kun komissio väittää käsiteltävässä asiassa kohdelleensa kaikkia kartellin jäseniä samalla tavalla (jättämällä myynnin omaan tarpeeseen huomioimatta sakon laskennassa), se kuitenkin unohtaa, että Guardian oli kartellin neljästä jäsenestä ainoa, joka ei ollut vertikaalisesti integroitunut.

74. Se, että komissio lievensi sakkoa jättämällä myynnin omaan tarpeeseen pois siitä liikevaihdosta, jota käytetään sakon laskentaperusteena, johtaa siis vertikaalisesti integroituneiden yhtiöiden perusteettomaan suosimiseen.⁵² Nämä voisivat siten "[välttyä] seuraamukselta, joka on oikeassa suhteessa [niiden] asemaan niiden tuotteiden markkinoilla, joiden osalta kilpailusääntöjä on rikottu".⁵³ Näin vertikaalisesti integroituneille yrityksille määrätään seuraamus, joka ei kuvasta niiden suhteellista kykyä vääristää kilpailua ja siis hyötyä tästä rikkomisesta.

75. Tällainen menettelytapa syrjii yrityksiä, joka eivät ole vertikaalisesti integroituneita, eli tässä tapauksessa Guardiania.

76. Tässä yhteydessä on hyvä huomauttaa, että unionin tuomioistuimelle toimitetun oikeudenkäyntiaineiston perusteella Guardianille määrättiin kaikkein suurin seuraamus, vaikka se oli ETA-alueella toimivista neljästä valmistajasta pienin. Sen osuus eurooppalaisesta tasolasin tuotantokapasiteetista oli vain 13 prosenttia eli paljon pienempi kuin Saint-Gobainin (25 %),

50 — Tässä voidaan huomauttaa, että jostain kummallisesta syystä sisäisen myynnin käsittelyä ei otettu esiin hallinnollisen menettelyn aikana väitetiedoksiannossa eikä myöskään suullisissa kuulemisissa. Vaikuttaa siltä, että tuolloin oletettiin, että sisäinen myynti on sisällytettävä laskentaan. Huomautettakoon myös, että vaikka riidanalaisessa päätöksessä on 541 perustelukappaletta, "yhdessäkään" niistä ei perustella sitä, että sisäinen myynti jätettiin laskennasta pois, mikä vaikuttaa osoittavan, että se oli siinä mukana. Huomionarvoista on myös, että i) Guardianin mukaan komissio päätti aivan viime hetkellä muuttaa mielipidettään myynnistä omaan tarpeeseen, ii) komission toimihenkilön julkaiseman artikkelissa (em. artikkeli "The 2006 Guidelines on Fines: Reflections on the Commission's Practice", s. 369 ja viite 56) todetaan seuraavaa: "There is no consolidated practice as regards 'captive sales', and it would appear that the Commission will assess the specific circumstances of the case in order to decide whether to take them into account or not [...] [the captive sales] were *finally* excluded in Flat Glass" (kursivointi tässä).

51 — Ks. esimerkiksi tuomio Akzo Nobel Chemicals ja Akros Chemicals v. komissio (C-550/07 P, EU:C:2010:512, 54 ja 55 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

52 — Ks. tuomio KNP BT v. komissio (EU:C:2000:625, 62 kohta).

53 — Idem.

Pilkingtonin (24 %) ja Glaverbelin (20 %).⁵⁴ Guardian-konsernin maailmanlaajuinen liikevaihto oli 3,878 miljardia euroa vuonna 2004, kun Saint-Gobainin oli kahdeksan kertaa suurempi (32,02 miljardia euroa), Asahi/Galverbelin lähes kolme kertaa suurempi ja Pilkingtonin samansuuruinen kuin Guardianilla ennen kuin Nippon Sheet Glass osti yrityksen.⁵⁵

77. Huomaatan vielä, että sisäisen myynnin jättäminen pois laskelmista supisti merkityksellisten markkinoiden kokonaisvolyymin 2,7 miljardista eurosta 1,7 miljardiin euroon, mikä muutti huomattavasti kartellissa osallisina olleiden yritysten suhteellista osuutta myynnin arvosta, joka oli otettu arviointiperusteeksi vuoden 2006 suuntaviivoissa.

78. En ymmärrä, miksi valituksenalaisen tuomion 106 kohdassa katsotaan vertikaalisesti integroituneiden konsernien ja integroitumattomien yritysten olevan objektiivisesti tarkasteltuna erilaisessa tilanteessa, sillä kartellissa oli sovittu ainoastaan riippumattomia asiakkaita koskevista hintakäytännöistä. Mitä merkitystä yritysten rakenteellisilla eroilla on sakon laskennassa? Jotta seuraamus olisi oikeasuhteinen ja varoittava, merkitystä on tosiasiaa ainoastaan tekijöillä, jotka antavat kuvan rikkomisen vakavuudesta ja kestosta (minkä asetuksen N:o 1/2003⁵⁶ sanamuotokin vahvistaa) sekä kartellin jäsenten suhteellisesta osuudesta merkityksellisillä markkinoilla.

79. Komissio valitti tältä osin istunnossa, että sen velvoittaminen ottamaan myynti omaan tarpeeseen aina huomioon sakon laskennassa suurentaisi huomattavasti vertikaalisesti integroituneille kartellien jäsenille määrättyjä sakkoja. Tähän riittänee huomauttaa, että vertikaalisesti integroituneille konserneille määrättyjen sakkojen suureneminen johtuu unionin lainsäätäjän päätöksestä ottaa sakkojen laskennassa lähtökohdaksi liikevoiton tai nettovoiton sijaan liikevaihto.⁵⁷

80. Edellä esitetyn perusteella unionin yleinen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen katsoessaan, ettei riidanalaisen päätöksen adressaattien yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ole loukattu. Valituksenalainen tuomio on näin ollen kumottava.

d) Miten syrjintä voidaan poistaa?

81. Unionin tuomioistuimen perussäännön 61 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan silloin, kun unionin yleisen tuomioistuimen ratkaisu kumotaan, unionin tuomioistuin voi itse ratkaista asian lopullisesti, jos asia on ratkaisukelpoinen, tai palauttaa asian unionin yleiseen tuomioistuimeen. Minun mielestäni asia voidaan ratkaista unionin tuomioistuimessa.

82. Guardian on riidanalaisen päätöksen adressaateista ainoa integroitumaton valmistaja ja siis ainoa yritys, joka ei ole hyötynyt sisäisen myynnin huomiotta jättämisen aiheuttamasta sakkojen pienenemisestä, mistä päätöksen muut adressaatit ovat hyötynyt.

54 — Ks. asiakirja ”Pilkington ja tasolasiteollisuus 2006”, s. 5, joka on mainittu riidanalaisen päätöksen alaviitteessä 36.

55 — Väitetiedoksiannossa todettiin, että Guardianin markkinaosuus oli 10–20 % (todellinen osuus oli 15,7 %, jos markkinoiden kokonaisvolyymi oli 1,7 miljardia euroa), mutta tämä osuus on riidanalaisessa päätöksessä lähes 25 % sen vuoksi, että sisäinen myynti kolmelle muulle kartellin jäsenelle jätettiin pois laskuista.

56 — Asetuksen 23 artiklan 3 kohdassa säädetään ainoastaan seuraavasti: ”sakon suuruutta määrättäessä on otettava huomioon sekä rikkomisen vakavuus että sen kesto”, ja suuruus on tietenkin enintään 10 % rikkomiseen osallisen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta (kyseisen asetuksen 23 artiklan 2 kohta) (ks. tästä 12.2.2014 esittämäni ratkaisuehdotus asiassa YKK ym. v. komissio, C-408/12 P, jonka käsittely on meneillään).

57 — Komissio voi kuitenkin vuoden 2006 suuntaviivojen mukaan poiketa niissä vahvistetuista säännöistä, jos se perustelee poikkeamisen asianmukaisesti.

83. Riidanalaisen päätöksen muiden adressaattien sisäistä myyntiä ei tietenkään voida enää laskea mukaan niille määrättyjen sakkojen suurentamiseksi, sillä ne eivät ole nostaneet kannetta riidanalaisesta päätöksestä, joten siitä on tullut niiden osalta lopullinen.⁵⁸

84. Päätettäväksi jää, voidaanko syrjintä poistaa alentamalla Guardianille määrättyä sakkoa siten, että siinä otetaan huomioon se kokonaismäärä, jolla muille yrityksille määrättyt sakot pienenevät, kun niiden myynti omaan tarpeeseen jätettiin pois sakon laskennasta.

85. Unionin tuomioistuimessa pidetyssä istunnossa komissio vastusti tätä mahdollisuutta kahdesta syystä: sakkoja ei enää laskettaisi samalla tavalla kaikkien jäsenten osalta eikä Guardianin sakko olisi enää riittävän varoittava suhteessa sen teon vakavuuteen.

86. En ole komission kanssa samaa mieltä. Kannatan sitä vastoin ratkaisua, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin antoi tuomiossa JFE Engineering v. komissio.⁵⁹

87. Siinä ei korotettu eurooppalaisille valmistajille määrättyjä sakkoja vaan alennettiin japanilaisille valmistajille määrättyjä sakkoja, vaikka komission katsottiin arvioineen liian pieneksi eurooppalaisten valmistajien osallisuuden rikkomisessa. Tuomiossa hylättiin (kyseisessä asiassa loogisempi) ratkaisu korottaa perusteettomasti suositulle ryhmälle määrättyä sakkoa, koska komissio oli maininnut sakon korotusmahdollisuudesta vasta istunnossa eikä asianosaisilta ollut pyydetty asiasta huomautuksia. Tämä on mitä suurimmassa määrin totta myös käsiteltävässä asiassa, jossa ei ole mitään mahdollisuutta muuttaa muille kartellin jäsenille kuin Guardianille määrättyä sakkoa.

88. Lisäksi se, ettei epäyhdenvertaisen kohtelun aiheuttajaa voida enää poistaa, ei tarkoita, etteikö uhrin oikeuksia voitaisi turvata.

89. Esimerkiksi unionin henkilöstöä koskevissa asioissa on katsottu, että kun jokin avoimeen kilpailuun sisältyvä koe mitätöidään kanteen vuoksi, vahinkoa kärsineiden hakijoiden oikeudet on palautettava tarvitsematta kuitenkaan kyseenalaistaa koko kilpailun tuloksia tai heikentää kilpailun läpäisseiden hakijoiden perusteltua luottamusta.⁶⁰ Tällaisesta tilanteesta annettu virkamieskuntaa koskeva oikeuskäytäntö velvoittaa asiaa käsittelevän tuomioistuimen ratkaisemaan riita-asian tasapuolisesti, ja käsiteltävä asia edellyttää samanlaista ratkaisua.

e) Välipäätelmä

90. Olen näin ollen sitä mieltä, että syrjinnän poistamiseksi unionin tuomioistuimen on kompensoitava sisäisen myynnin huomiotta jättäminen alentamalla Guardianille määrätyn sakon määrää merkityksellisillä markkinoilla toteutuneen sisäisen myynnin suhteellisen osuuden mukaisesti. Tämä ratkaisu on lisäksi vuoden 2006 suuntaviivojen mukainen, koska sen avulla saadaan asianmukainen kuva yrityksen suhteellisesta osuudesta merkityksellisillä markkinoilla, ja unionin yleinen tuomioistuin on jo vahvistanut tällaisen ratkaisun oikeuskäytännössään.⁶¹

58 — Huomautuksena todettakoon, että jos myynti omaan tarpeeseen olisi sisällytetty huomioon otettuun myynnin arvoon, sakkojen kokonaismäärä olisi noussut noin 759,9 miljoonaan euroon, josta Saint-Gobainille määrätty sakko olisi ollut erityisen suuri, noin 335,4 miljoonaa euroa. Vastaus, jonka komissio antoi unionin yleisen tuomioistuimen kysymyksiin, antaa ymmärtää, että kartellin muille jäsenille määrättyjen sakkojen kokonaismäärän korottaminen olisi ollut ”suhteetonta” varsinkin, kun kyseessä oli lyhytaikainen rikkomus. Tältä osin on kiinnostavaa havaita, että autonlasia koskevassa kartelliasiansa Saint-Gobainille oli määrätty toinen, 896 miljoonan euron suuruinen sakko vuonna 2008. Laskuvirheen vuoksi komissio lievensi 28.2.2013 tekemällään päätöksellä Saint-Gobainin sakon 880 miljoonaan euroon ja Pilkingtonin sakon 357 miljoonaan euroon. Ks. myös tuomio Saint Gobain Glass France ym. v. komissio (T-56/09 ja T-73/09, EU:T:2014:160).

59 — EU:T:2004:221, 566–579 kohta.

60 — Ks. esim. tuomio komissio v. Albani ym. (C-242/90 P, EU:C:1993:284, 13–17 kohta).

61 — Tuomio JFE Engineering v. komissio, EU:T:2004:221 (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 86 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

91. Ennen ratkaisun lisäkäsittelyä on kuitenkin tutkittava Guardianin toinen valitusperuste, joka koskee (välillisesti) sakon alentamisen yhteydessä käytettävää oikeaa prosenttisuutta.
92. Toisella valitusperusteella riitautetaan valituksenalaisen tuomion 21 ja 22 kohta, joissa unionin yleinen tuomioistuin otti 10.2.2012 päivätyn kirjeen tutkittavaksi.
93. Guardian toteaa, ettei komissio esittänyt unionin yleisessä tuomioistuimessa esittämässään vastineessa mitään siitä, miten epäyhdenvertainen kohtelu sakkojen laskennassa voitaisiin poistaa. Unionin yleinen tuomioistuin pyysi 19.12.2011 ja 10.1.2012 esittämillään kysymyksillä komissiota ottamaan kantaa tähän asiaan. 23.1.2012 antamassaan vastauksessa komissio tyytyi vain toteamaan, että lähes 40 prosenttia pienempi sakko ei olisi riittävän varoittava.
94. Guardian pyysi unionin yleiseltä tuomioistuimelta 16.1.2012 lupaa esittää joitakin asiakirjoja sakon alentamista koskevien perustelujensa tueksi. Guardianin mukaan komissio vastusti tätä pyyntöä 31.1.2012 päivätystä kirjeessään sillä perusteella, että liian myöhään esitettävät todisteet heikentäisivät puolustautumisoikeuksia.
95. Saatuaan unionin yleiseltä tuomioistuimelta luvan Guardian esitti uuden asiakirjan 8.12.2012 eli sille annettussa määräajassa.
96. Komissio lähetti 10.2.2012, viimeisenä arkipäivänä ennen 13.2.2012 pidettyä istuntoa, unionin yleiselle tuomioistuimelle kirjeen, jossa se täsmensi kantaansa sakon mahdollisesta lieventämisestä. Guardianin mukaan tässä kirjeessä esitettiin uusia seikkoja, jotka eivät sisältyneet oikeudenkäyntiaineistoon.
97. Vaikka kirje esitettiin määräajan päättymisen jälkeen, unionin yleinen tuomioistuin otti sen valituksenalaisen tuomion 22 kohdassa tutkittavaksi yhtäältä sen ”sisäl[lön] perusteella ja toisaalta siksi, ”että se [oli] toimitett[u] kantajille, jotka saattoivat siis esittää sitä koskevat huomautuksensa suullisessa käsittelyssä”.
98. Komission mukaan toinen valitusperuste ei ole perusteltu, sillä unionin yleisen tuomioistuimen kirjaajan ohjeiden 11 artiklan 2 kohdan mukaan mikään ei estä unionin yleistä tuomioistuinta hyväksymästä myöhässä esitettyä vastausta.⁶² Koska unionin yleisellä tuomioistuimella on lisäksi täysi harkintavalta, se voi komission mielestä ottaa huomioon myöhässä esitettyjä tosiseikkoja, mikäli se noudattaa kontradiktorista periaatetta. Komissio katsoo kyseistä periaatetta noudatetun käsiteltävässä asiassa, koska Guardianilla on ollut mahdollisuus vastata 10.2.2012 päivätyn kirjeen sisältöön istunnossa. Se, että se ei näin tehnyt, ei muuta asiaa.
99. Komissio toteaa lisäksi, että se yritti laatia 8.2.2012 päivättyyn Guardianin kirjeeseen mahdollisimman pikaisesti kirjallisen vastauksen toimittamalla Guardianille ja unionin yleiselle tuomioistuimelle 10.2.2012 päivätyn kirjeensä ja että se olisi voinut tyytyä vain esittämään huomautuksensa istunnossa.
100. Unionin yleinen tuomioistuin ei mielestäni voinut ottaa vastaan kyseistä kirjettä perustelemalla määräajan päättymisen jälkeen toimitetun asiakirjan huomioon ottamista asiakirjan luonteella ja sisällöllä. Syy tähän on yksinkertainen: sen työjärjestyksessä ja kirjaajan ohjeissa (erityisesti niiden 11 artiklassa) rajataan tiukasti ne edellytykset, joilla näyttöä voidaan esittää määräajan puitteissa tai sen jälkeen. Valituksenalaisen tuomion 22 kohdassa käsitellystä kirjeen sisällöstä todettakoon lisäksi, ettei unionin yleinen tuomioistuin esitä mitään perusteluja, jotka auttaisivat ymmärtämään ne syyt, joilla istuntoa edeltävänä päivänä esitetyn näytön tutkittavaksi ottaminen perustellaan, ja siten se rikkoo työjärjestystään.

62 — Ks. tuomio Vega Rodríguez v. komissio (T-285/02 ja T-395/02, EU:T:2004:324, 24 kohta).

101. Siitä, että komissio huomauttaa unionin yleisen tuomioistuimen presidentin voivan poikkeuksellisesti pidentää tiettyä määräaika, on riittävää todeta, että käsiteltävässä asiassa sitä oli jo pidennetty komission osalta,⁶³ joka ei ole pyytänyt uutta pidennystä voidakseen perustella sen, että kyseinen asiakirja esitettiin myöhässä.⁶⁴ Unionin yleisen tuomioistuimen kirjaajan ohjeiden 11 artiklan 3 kohdan toisen alakohdan mukaan määräajan pidentämistä koskeva pyyntö on perusteltava asianmukaisesti, ja se on esitettävä hyvissä ajoin ennen asetetun määräajan päättymistä, ja määräaika voidaan pidentää useammin kuin yhden kerran ainoastaan poikkeuksellisista syistä.⁶⁵ Sen vuoksi väitettä, jonka mukaan määräaika voitaisiin pidentää vielä toisen kerran ”epäsuorasti”, ei voida hyväksyä.

102. Komission olisi pitänyt tietää, ettei se voi täydentää oikeudenkäyntiaineistoa i) tosiseikkoja ja numerotietoja sisältävällä asiakirjalla vastataksaan väitteeseen, jonka Guardian oli esittänyt jo käsittelyn alussa eli neljä vuotta aiemmin; ii) viime hetkellä, istuntoa edeltävänä päivänä;⁶⁶ iii) määräajan jälkeen eli liian myöhään; iv) tiedustelematta unionin yleiseltä tuomioistuimelta, onko tämä menettelytapa lainmukainen, ja toimimalla siten ilman tämän lupaa ja v) perustelematta sitä, että 23.1.2012 esitetyn vastauksen täydentäminen on viivästynyt. Väite siitä, että komissio toimitti kirjeen Guardianille vasta lähetettyään sen unionin yleiselle tuomioistuimelle, ei muuta edellä esittämäni arviointia.

103. Katson siis, ettei komission kirjettä voitu ottaa huomioon ja että ottaessaan vastaan kirjeen unionin yleinen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen. Unionin tuomioistuimen on siis poistettava kirje oikeudenkäyntiaineistosta ja jätettävä sen sisältö huomiotta.

104. Kuten Guardian on huomauttanut, komissio sulki pois miljardin euron myynnin omaan tarpeeseen 2,7 miljardin euron suuruudesta markkinoiden kokonaismäärästä. Tämä luku on väitetiedoksiannossa esitetyn kokonaismäärän eli 2,7 miljardin euron⁶⁷ ja riidanalaisessa päätöksessä esitetyn tasolasin kokonaismyymintämäärän eli 1,7 miljardin euron (riidanalaisen päätöksen 41 perustelukappale) välinen erotus ja vastaa siis 37:ää prosenttia alkuperäisten laskelmien mukaisesta markkinoiden kokonaismäärästä.

105. Tämän 37 prosentin suuruisen lievennyksen jälkeen Guardianin sakoksi on näin ollen vahvistettava 93 240 000 euroa eikä 148 000 000 euroa.

B – Kolmas valitusperuste

106. Guardian väittää pääasiallisesti, että tämän asian osalta unionin yleisessä tuomioistuimessa käytävän menettelyn pitkittyminen loukkaa Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 47 artiklassa tarkoitettua perustavanlaatuista oikeutta kohtuullisen ajan kuluessa pidettävään oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

63 — Unionin yleinen tuomioistuin huomautti lisäksi 6.12.2012 päivätyssä kirjeessään, että ”[i]n principle, no further extension of this time-limit will be granted”.

64 — Unionin yleisen tuomioistuimen kirjaajan ohjeiden 11 artiklan 3 kohdan mukaan määräajan pidentämistä koskeva pyyntö on perusteltava asianmukaisesti, ja se on esitettävä hyvissä ajoin.

65 — Ohjeiden 11 artiklan 2 kohdassa (johon komissio yrittää tukeutua) määrätään seuraavaa: ”Asetetun määräajan jälkeen kirjaamoon saapuneet oikeudenkäyntiasiakirjat voidaan hyväksyä ainoastaan presidentin suostumuksella” (kursivointi tässä).

66 — Yhdyn Guardianin väitteeseen, jonka mukaan asianosaisten prosessuaalisen yhdenvertaisuuden periaatteen ja kontradiktorisen periaatteen noudattaminen edellyttää, että istunnossa käsitellään pääsääntöisesti vain niitä oikeudenkäyntiaineiston osia, joista on voitu esittää mielipiteitä kirjallisesti. Tarjoamalla pelkkä mahdollisuus siihen, että istunnossa voidaan käsitellä myöhässä esitettyjä asiakirjoja, ei tarkoita puolustautumisoikeuksien noudattamista (ks. tuomio AstraZeneca v. komissio, T-321/05, EU:T:2010:266, 27 kohta).

67 — Ks. valituksenalaisen tuomion 100 kohta.

107. Katsottuaan, että tämä valitusperuste on jätettävä tutkimatta, komissio peruutti istunnossa oikeudenkäyntiväitteensä asioissa Gascogne ja muut annettujen tuomioiden perusteella.⁶⁸ Komissio kiistää asiakysymysten osalta Guardianin perustelut. Se kiistää, että käsiteltävä asia olisi ollut Guardianin kannalta kiireellinen ja että käsittelyn viivästyminen unionin yleisessä tuomioistuimessa olisi voinut aiheuttaa tälle vahinkoa, koska Guardianin kanne on hylätty. Komissio katsoo, että jos unionin tuomioistuin lieventää sakkoa käsiteltävässä asiassa, lievennyksen on oltava symbolinen tai äärettömän vähäinen.

1. Asian tarkastelu

a) Johdanto

108. Aluksi on hyvä muistuttaa mieliin perusoikeuskirjan 47 artiklan toinen kohta, jonka mukaan "[j]okaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa, joka on etukäteen laillisesti perustettu". Unionin tuomioistuin onkin katsonut useaan otteeseen, että "kyseinen artikla liittyy tehokasta oikeussuojaa koskevaan periaatteeseen".⁶⁹ Tällaista oikeutta, jonka olemassaolo on vahvistettu jo ennen perusoikeuskirjan voimaantuloa, sovelletaan unionin oikeuden yleisenä periaatteena oikeudenkäyntiin, jonka kohteena on komission päätös.⁷⁰

109. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on nimittäin todennut, että "[Euroopan ihmisoikeussopimuksen] 6 artiklan [1 kappaleen] mukaan asiat on käsiteltävä 'kohtuullisen ajan kuluessa'; ihmisoikeussopimuksessa korostetaan tällä, miten tärkeää on, *ettei tuomioistuinkäsittelyssä tapahdu viivästyksiä, jotka ovat omiaan vaarantamaan sen tehokkuuden ja uskottavuuden*" (kursivointi tässä).⁷¹

110. Mielestäni riittävä mekanismi korjata käsittelyaikojen kohtuullisuuden periaatteen loukkaus, johon unionin yleinen tuomioistuin on syyllistynyt nyt käsiteltävän kaltaisessa asiassa, olisi – prosessiekonomisista syistä mutta myös välittömän ja tehokkaan muutoksenhaun varmistamiseksi – sakon lieventäminen sen sijaan, että asianosaiset joutuisivat nostamaan vahingonkorvauskanteen unionin yleisessä tuomioistuimessa, jonka itsensä oli todettu loukanneen kyseistä periaatetta, kun se ei kyennyt ratkaisemaan asiaa kohtuullisessa ajassa.

111. Onkin paradoksaalista, ettei oikeudenkäynnin kohtuutonta kestoa voida korvata ilman uuden kanteen nostamista, mikä tarkoittaa väistämättä (niin asianosaisille kuin yhteiskunnalle) lisäkustannuksia ja pitkiä käsittelyaikoja.

112. Julkisasiamies Léger on lisäksi todennut asiassa Baustahgewebe v. komissio esittämänsä ratkaisuehdotuksen⁷² 67 kohdassa seuraavaa: "Lausumatta tässä yhteydessä vielä mitään siitä, kestikö nyt esillä olevassa asiassa oikeudenkäynti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa liian kauan ja missä määrin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on vastuussa tältä osin, on todettava, että lainkäyttöelimelle ei voida antaa tehtäväksi sen tutkimista, onko se itse toiminut virheellisesti tai

68 — Tuomiot Gascogne Sack Deutschland v. komissio (C-40/12 P, EU:C:2013:768), Kendrion v. komissio (C-50/12 P, EU:C:2013:771) ja Groupe Gascogne v. komissio (C-58/12 P, EU:C:2013:770), jäljempänä tuomiot Gascogne ym. tuomiot.

69 — Ks. erityisesti tuomio Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland v. komissio (C-385/07 P, EU:C:2009:456, 179 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen, jäljempänä Der Grüne Punkt -tuomio). Unionin tuomioistuin on todennut useaan otteeseen, että oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, sellaisena kuin siitä määrätään erityisesti ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyssä eurooppalaisessa yleissopimuksessa (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus) on perustavanlaatuinen oikeus, jota Euroopan unioni kunnioittaa yleisenä periaatteena SEU 6 artiklan 2 kohdan nojalla (ks. erityisesti tuomio Legris Industries v. komissio, C-289/11 P, EU:C:2012:270, 36 kohta).

70 — Ks. erityisesti Der Grüne Punkt-tuomio, EU:C:2009:456, 178 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen. Ks. esim. Erkner ja Hofauer, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 23.4.1987, nro 9616/81, 66 kohta.

71 — Ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio, asia H. v. Ranska, tuomio 24.10.1989, A-sarja nro 162, 58 kohta.

72 — Ratkaisuehdotus C-185/95 P, EU:C:1998:37.

lainvastaisesti. Epäilyksettä tällä loukattaisiin puolueettoman tuomioistuimen periaatetta, sellaisena kuin siitä on määrätty ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa. Tämän periaatteen loukkaamista tuskin voidaan välttää niin, että asia siirrettäisiin saman tuomioistuimen eri jaoston käsiteltäväksi, koska jos tässä asiassa omaksutaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käyttämä lähestymistapa, tuomioistuimen kokoonpanon muuttaminen ei riitä sen vaikutelman poistamiseksi, että tuomioistuin on puolueellinen antaessaan tuomion omasta toiminnastaan – –”.

113. Samaa mieltä on ollut julkisasiamies Kokott asioissa *Solvay v. komissio* antamissaan ratkaisuehdotuksissa.⁷³

114. Myös unionin tuomioistuin on noudattanut tätä ratkaisumallia tuomiossa *Baustahlgewebe v. komissio*.⁷⁴ Julkisasiamies Kokottin mukaan tällainen ratkaisumalli täyttää vaatimuksen ”kilpailuoikeuden tehok[kaasta] täytäntöönpano[sta] – – tällaisessa tapauksessa siten, että rikkominen todetaan ja asianomainen yritys velvoitetaan lopettamaan se – –. Muihin markkinatoimijoihin nähden riittää komission tai unionin yleisen tuomioistuimen alun perin määräämän sakon ehkäisevä vaikutus. Unionin tuomioistuin ei aseta kyseenalaiseksi sen asianmukaisuutta tekoon nähden [ja menetelmä] johtaa ainoastaan eräänlaiseen alkuperäisen sakon pienentämiseen sillä määrällä, jota pidetään asianmukaisena korvauksena kohtuuttoman pitkistä käsittelyajasta” (332 kohta).

115. Kokott toteaa vielä, että ”kun otetaan huomioon prosessiekonomiset syyt ja välittömän ja tehokkaan oikeussuojakeinon tarve asianomaisen yrityksen kannalta, unionin tuomioistuimen on vastedeskin noudatettava [*Baustahlgewebe*]-tapauksessa hahmottelemaansa ratkaisumallia silloin, kun se on mahdollista – siis sakkoja koskevissa asioissa” (331 kohta).

116. Myös eräiden jäsenvaltioiden lainsäädännöissä säädetään, että rikosasian kohtuuton käsittelyaika vaikuttaa suoraan rangaistukseen.⁷⁵

117. Unionin tuomioistuin on kuitenkin antanut selvästi toisenlaisen ratkaisun hiljattain (*tuomio Groupe Gascogne v. komissio*, EU:C:2013:770) suuressa jaostossa antamassaan tuomiossa: se sulki pois mahdollisuuden vaatia valituksen yhteydessä seuraamusta käsittelyaikojen kohtuullisuuden periaatteen loukkauksesta (tuomion 84 kohta) ja katsoi perusoikeuskirjan 47 artiklaan viitaten, mainitsematta Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaletta, että kyseisen periaatteen vastaavanlainen loukkaus unionin tuomioistuimissa voidaan korjata ainoastaan vahingonkorvauskanteella, joka nostetaan unionin yleisessä tuomioistuimessa (tuomion 83 kohta), joka on toimivaltainen käsittelemään unionia vastaan nostettuja kanteita sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevissa asioissa.

118. Unionin tuomioistuin oli tosin jo antanut samanlaisen ratkaisun tuomiossa *Der Grüne Punkt* (EU:C:2009:456), mutta vaikka komissio oli todennut määräävän markkina-aseman väärinkäytön kyseisessä asiassa, mitään sakkoa ei ollut määrätty, toisin kuin *Gascogne ym. tuomioissa*.

119. Mielestäni onkin katsottava, että tuomiossa *Groupe Gascogne v. komissio* (EU:C:2013:770) unionin tuomioistuin luopui selvästi ratkaisumallista, jonka mukaan käsittelyaikojen kohtuullisuuden periaatteen loukkaus korvataan sakkoa lieventämällä. Näin ollen katson velvollisuudekseni esittää käsiteltävää asiaa koskevat päätelmäni tuomalla esiin joitakin muita tuomion *Groupe Gascogne v. komissio* osia, joiden mukaisesti päättelyni myös etenee.

73 — Ratkaisuehdotus C-109/10 P, EU:C:2011:256, 325–332 kohta ja ratkaisuehdotus C-110/10 P, EU:C:2011:257, 166–173 kohta.

74 — EU:C:1998:608.

75 — Siitä, mitä käsittelyaikaa voidaan pitää (Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön kannalta) ”kohtuullisena”, ks. erityisesti julkisasiamies Widdershovenin ratkaisuehdotus *Raad van Staten* (Alankomaat) 23.10.2013 antamaan tuomioon, joka on saatavilla internetsivustolla <http://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RVS:2013:1586>.

120. Unionin tuomioistuin katsoi ensinnäkin, että jos mikään ei viittaa siihen, että menettelyn kohtuuton kesto vaikuttaa asian ratkaisun sisältöön, se, ettei tuomiota anneta kohtuullisessa ajassa, ei voi johtaa valituksenalaisen tuomion kumoamiseen valituksen yhteydessä. Koska kyseiset yhtiöt eivät olleet esittäneet unionin tuomioistuimelle mitään seikkaa, joka osoittaisi, että sillä, ettei unionin yleinen tuomioistuin antanut tuomiota kohtuullisessa ajassa, olisi ollut vaikutusta unionin yleisen tuomioistuimen käsiteltäviksi saatettujen asioiden ratkaisun sisältöön, unionin tuomioistuin hylkäsi yhtiöiden vaatimukset unionin yleisen tuomioistuimen tuomioiden kumoamisesta.

121. Kuten aiemmin todettiin, unionin tuomioistuin pitää unionin yleistä tuomioistuinta ainoana tuomioistuimena, joka on toimivaltainen ratkaisemaan käsittelyaikojen kohtuullisuuden periaatteen loukkauksen. Säännössä ei siis ole mitään epäselvyyttä, eli ”vaatimusta, jolla pyritään saamaan korvausta siitä aiheutuneesta vahingosta, ettei unionin yleinen tuomioistuin ole antanut tuomiota kohtuullisessa ajassa, ei voida saattaa suoraan unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi valituksen yhteydessä, vaan se on esitettävä itse unionin yleiselle tuomioistuimelle”(tuomio Groupe Gascogne v. komissio, EU:C:2013:770, 84 kohta). Unionin tuomioistuin esittää tämän jälkeen yksityiskohtaisesti ne perusteet, joiden nojalla arvioidaan, onko unionin yleinen tuomioistuin noudattanut käsittelyaikojen kohtuullisuuden periaatetta (tuomion 85–87 kohta), ja se toteaa tuomion 88 kohdassa, että ”unionin yleisen tuomioistuimen on myös arvioitava sekä vahingon, johon on vedottu, todellisuutta että kyseisen vahingon ja riidanalaisen tuomioistuinmenettelyn kohtuuttoman keston välistä syy-yhteyttä tutkimalla tässä tarkoituksessa esitettyjä todisteita” (kursivointi tässä). Adverbin ”myös” käyttäminen tarkoittaa, että edellisissä kohdissa lueteltujen perusteiden arviointi kuuluu saman tuomioistuimen toimivaltaan kuin joka nimettiin päättelyn alussa ja lopussa eli unionin yleisen tuomioistuimen toimivaltaan. Tämä tulkinta tuomiosta Groupe Gascogne v. komissio (EU:C:2013:770) johtaa siihen, että Guardianin kolmas valitusperuste on jätettävä tutkimatta. Kyseistä tuomiota voidaan kuitenkin tulkita myös toisin, koska katsomalla, että kyseessä on riittävän ilmeinen unionin oikeuden loukkaus, unionin tuomioistuin ratkaisee – tosin hieman paradoksaalisesti – itse kysymyksen siitä, onko mainittua periaatetta loukattu. Tämän päätelmän tekemiseksi se katsoi, ettei unionin yleisen tuomioistuimen käsittelyssä kuluneen ajan pituutta voida perustella oikeusriidan monimutkaisuudella sen enempää kuin sillä, miten asianosaiset ovat menelleet, tai oikeudenkäyntimenettelyyn liittyvien seikkojen ilmenemisellä.

122. Kun tarkastellaan kokonaisuutena päätelmiä, joita unionin tuomioistuin on esittänyt käsittelyaikojen kohtuullisuuden periaatteen loukkaamisesta tuomiossa Groupe Gascogne v. komissio (EU:C:2013:770) vaikuttaa siltä, että unionin yleisen tuomioistuimen tarvitsee tutkia Euroopan unionin sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun osoittamisen kolmesta edellytyksestä – eli on rikottu unionin oikeussääntöä, jonka tarkoituksena on suojella yksityisiä (jollaisena on pidettävä käsittelyaikojen kohtuullisuuden periaatetta), rikkominen on riittävän ilmeinen sekä loukkauksen ja vahingon välillä on syy-yhteys – ainoastaan viimeinen sekä arvioitava kyseinen vahinko.

123. Jos unionin tuomioistuin jättää huomiotta tuomion Groupe Gascogne v. komissio (EU:C:2013:770) ensimmäisen tulkinnan, mikä johtaa kolmannen valitusperusteen tutkimatta jättämiseen ja tuomiossa Groupe Gascogne v. komissio käytetyn menetelmän soveltamiseen nyt käsiteltävässä asiassa, sen on otettava kantaa siihen, onko käsittelyaikojen kohtuullisuuden periaatetta loukattu.

b) Nyt käsiteltävä asia

124. Tarkastellakseni tätä kysymystä käsiteltävässä asiassa tukeudun tuomioon Baustahlgewebe v. komissio (EU:C:1998:608) sekä Gascogne ym. -tuomioihin, joissa unionin tuomioistuin on katsonut käsittelyaikojen kohtuullisuuden periaatetta loukatun.

125. Tuomiossa *Baustahlgewebe v. komissio* (EU:C:1998:608, 29 kohta) esitettiin ne perusteet, joiden mukaan on arvioitava oikeudenkäynnin kokonaiskesto ja erityisesti selvittämättä jätetyt toimeettomat jaksot ja jotka ovat asian ”todellinen merkitys” valittajalle, asian monimutkaisuus sekä se, onko kantajan toiminnalla ollut vaikutusta viivästykseen.

126. Kyseisen asian käsittely unionin yleisessä tuomioistuimessa kesti yhteensä viisi vuotta ja kuusi kuukautta. Unionin tuomioistuin pani merkille kaksi pitkää selvittämätöntä ja omasta mielestään perusteetonta toimetonta jaksoa eli kaksi vuotta ja kahdeksan kuukautta kestäneen jakson kirjallisen käsittelyn päättämisestä suullisen käsittelyn aloittamiseen sekä 22 kuukauden pituisen jakson suullisen käsittelyn päättämisestä unionin yleisen tuomioistuimen tuomion antamiseen (tuomion 45 ja 46 kohta).

127. Asioiden *Gascogne ym.* käsittely unionin yleisessä tuomioistuimessa kesti yhteensä viisi vuotta ja yhdeksän kuukautta, ja unionin tuomioistuin katsoi, että kyseisen ajanjakson pituutta ”ei voi[tu] oikeuttaa millään [kyseisen] oikeusriidan taustalla olevalle asialle ominaisella seikalla” (91 kohta).

128. Unionin tuomioistuin katsoi, että ”olipa kyse oikeusriidan monimutkaisuudesta, siitä, miten asianosaiset ovat menetelleet, tai oikeudenkäyntimenettelyyn liittyvien seikkojen ilmenemisestä” (tuomion 92 kohta), millään ei voida perustella sitä, että kirjallisen käsittelyn päättämisen ja suullisen käsittelyn aloittamisen välillä oli kulunut kolme vuotta ja kymmenen kuukautta.

129. Jos sovelletaan näitä perusteita käsiteltävässä asiassa, päädyin väistämättä samaan lopputulokseen seuraavassa esitettävien toteamusten perusteella.

130. Ensimmäiseksi on ennen kaikkea todettava, että käsittelyn lähes neljän vuoden ja seitsemän kuukauden pituisesta kokonaiskestosta kirjallisen käsittelyn päättämisen ja suullisen käsittelyn aloittamisesta tehdyn unionin yleisen tuomioistuimen päätöksen välillä kului yli kolme vuotta ja viisi kuukautta⁷⁶ ilman mitään muuta oikeudenkäyntitoimea ja ilmeistä syytä.⁷⁷ Tämän ajanjakson pituutta ei voida selittää asiaan liittyvillä olosuhteilla, olipa kyse oikeusriidan monimutkaisuudesta, siitä, miten asianosaiset ovat menetelleet, tai oikeudenkäyntimenettelyyn liittyvien seikkojen ilmenemisestä.

i) Oikeusriidan monimutkaisuus

131. Käsiteltävää asiaa ei voida pitää monimutkaisena, koska Guardianin väitteet perustuvat muistioihin, jotka koskevat joitakin yhteydenottoja vähän yli vuoden ja kuukauden kestäneen kartellin jäsenten välillä.⁷⁸ Kaikki nämä asiakirjat oli laadittu englanniksi, joka oli oikeudenkäyntikieli.⁷⁹

76 — Se, että jaoston puheenjohtaja Moavero Milanese korvattiin tuomari Kannisella 25.11.2011, ei ole merkityksellinen seikka, koska se yhtäältä tapahtui yli kolme vuotta ja neljän kuukautta kirjallisen käsittelyn päättämisen jälkeen, ja toisaalta – kuten julkisasiamies Kokott huomautti asiassa *Solvay v. komissio* (EU:C:2011:256, 343 kohta), ”[o]n itsestään selvää, etteivät ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen sisäiseen organisaatioon liittyvät ongelmat, esimerkiksi sellaiset, jotka johtuvat tuomareiden säännöllisestä vaihtumisesta tai tuomareiden estymisestä, saa koitua oikeussubjektien vahingoksi”. Ks. vastaavasti Kokottin ratkaisuehdotus asiassa *Solvay v. komissio* (EU:C:2011:257, 184 kohta).

77 — Guardianin pääasiallisen väitteen mukaan se, että kirjallisen käsittelyn päättämisen ja suullisen käsittelyn aloittamis päätöksen välillä kului kolme vuotta ja viisi kuukautta, on vaikeasti sovitettavissa yhteen sen seikan kanssa, että unionin yleinen tuomioistuin ei toteuttanut mitään erityistä toimea tutkiakseen tosiseikat ja todisteet, mistä on osoituksena se, ettei kyseisistä tosiseikoista esitetty kirjallisia kysymyksiä. Totean lisäksi, että kyseistä ajanjaksoa voidaan verrata myös siihen tapaan, jolla unionin yleinen tuomioistuin on käsitellyt Guardianin ensimmäisen valitusperusteen aiheena olevaa myyntiä omaan käyttöön; unionin yleinen tuomioistuin ei tarkastele eikä edes mainitse tästä aiheesta annettua unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä (KNP BT v. komissio, EU:C:2000:625) – jota se ei noudata valituksenalaisessa tuomiossa – vaikka Guardian oli vedonnut kyseiseen oikeuskäytäntöön.

78 — Guardianin mukaan nämä väitteet perustuvat muistioihin, jotka koskevat ainoastaan ”kolmea kilpailijoiden keskinäistä yhteydenottoa ja kahta yritysten antamaa lausumaa sekä kahta tai kolmea kokousta”.

79 — Käsiteltävässä asiassa unionin yleinen tuomioistuin on joutunut tutkimaan vain pienen määrän liitteitä, pääasiallisesti muistioita, jotka koskevat kolmea kilpailijoiden keskinäistä yhteydenottoa (yhteensä 17 sivua), sekä lyhyitä otteita kahden yrityksen lausumista. Kaikki nämä asiakirjat oli laadittu oikeudenkäyntikielillä (eli englanniksi, jota lähes kaikki osaavat toisin kuin esimerkiksi slovakkiä tai malttaa).

132. Vaikka tuomiossa *Baustahlgewebe v. komissio* (EU:C:1998:608) oli todettu, että asian ratkaisemiseksi ”oli perehdyttävä suhteellisen laajoihin asiakirjoihin”, tämän ei katsottu tekevän asiasta riittävän monimutkaista, jotta käsittelyn pituus olisi perusteltua.

133. Asioissa *Gascogne ym.* komission päätös oli osoitettu 25 adressaatille (ja lisäksi osallisina oli lähes yhtä monta yhtiötä), joista 15 nosti kumoamiskanteen unionin yleisessä tuomioistuimessa. Käsiteltävässä asiassa riidanalaisen päätöksen adressaatteja oli vain yhdeksän (ja osallisina neljä yhtiötä eli *Guardian*, *Asahi/Glaverbel*, *Pilkington* ja *Saint-Gobain*), joista ainoastaan *Guardian* nosti kanteen unionin yleisessä tuomioistuimessa.⁸⁰

134. Asia *Baustahlgewebe v. komissio* koski päätöstä, joka oli osoitettu 14 valmistajalle (11 niistä oli nostanut kanteen kolmella eri kielellä) ja joka oli johtanut kahteen täydelliseen kirjelmien vaihtoon.⁸¹ Kyseisessä asiassa yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli kuitenkin järjestänyt istunnon yhdeksän kuukautta aiemmin kuin käsiteltävässä asiassa!

135. *Guardianin* esittämät kanneperusteet eivät olleet myöskään erityisen vaikeita. Riidanalaisen päätöksen osittaista kumoamista koskevien vaatimustensa tueksi *Guardian* esitti yhden ainoan kanneperusteen, joka koski tosiseikoissa ilmeneviä virheitä, jotka liittyvät sen kartelliin osallistumisen keston ja kartellin maantieteelliseen laajuuteen. Sakkojen lieventämisvaatimusten tueksi esitettiin ainoastaan kolme kanneperustetta. Ensimmäinen niistä koski riidanalaisen päätöksen osittaisesta kumoamisesta johdettavia seurauksia. Toisessa kanneperusteessa *Guardian* vetosi syrjintäkiellon periaatteen loukkaamiseen ja perusteluvollisuuden laiminlyöntiin. Kolmas kanneperuste koski puolestaan arviointivirhettä, joka liittyy *Guardianin* rooliin kartellissa.

ii) Oikeudenkäyntimenettelyyn liittyvien seikkojen ilmeneminen

136. Kuten asioissa *Gascogne ym.*, menettely ei käsiteltävässä asiassa ole keskeytynyt eikä viivästynyt unionin yleisen tuomioistuimen toteuttamien selvittämistoimien vuoksi.

iii) Asian todellinen merkitys *Guardianille* ja sen toiminta menettelyn aikana

137. Asia oli *Guardianille* hyvin merkittävä. Sen saaman 148 miljoonan euron suuruisen sakon (tuomion *Groupe Gascogne v. komissio*, EU:C:2013:770, taustalla olleessa asiassa 9,9 miljoonaa euroa) osuus oli neljä prosenttia sen kokonaisliikevaihdosta. *Guardian* ei ole myöskään kuormittanut tai viivästyttänyt lainkäyttöä. *Guardianin* kannekirjelmässä oli vain 49 sivua, ja se luopui toisesta tilaisuudesta esittää kirjallisia todisteita (mikä on harvinaista kilpailuoikeutta koskevissa asioissa).⁸²

138. Lisäksi *Guardian* muistutti omasta aloitteestaan unionin yleistä tuomioistuinta kolme kertaa siitä, ettei tämä ollut vielä vahvistanut istuntopäivämäärää, korosti joka kerta kirjallisen käsittelyn päättymisestä kuluneen huomattavasti aikaa⁸³ ja kirjoitti unionin yleiselle tuomioistuimelle, että suullinen käsittely oli, merkillistä kyllä, käynnissä vielä neljä kuukautta asianosaisten kuulemiseksi järjestetyn istunnon jälkeen ilman, että tuomioistuin oli esittänyt asianosaisille kysymyksiä.

80 — Näin ollen unionin yleisen tuomioistuimen ei tarvinnut ottaa huomioon ”kanteiden toisiinsa liittymistä” koskevia kysymyksiä, joita voi esiintyä vastaavanlaisissa kanteissa ja joilla myös voi olla vaikutusta asian käsittelyn keston (ks. esimerkiksi tuomio *ICI v. komissio*, T 214/06, EU:T:2012:275, 314 kohta).

81 — EU:C:1998:608 (35 ja 47 kohta).

82 — Ks. Kokottin ratkaisuehdotus asiassa *Solvay v. komissio* (EU:C:2011:256, 340 kohta). Ks. vastaavasti Kokottin ratkaisuehdotus asiassa *Solvay v. komissio* (EU:C:2011:257, 181 kohta).

83 — *Guardian* on tässä tarkoituksessa esittänyt unionin yleisen tuomioistuimen presidentille jopa virallisen pyynnön asiansa asettamisesta etusijalle käsittelyssä.

139. Unionin yleinen tuomioistuin ei ole esittänyt asianosaisille yhtäkään kirjallista kysymystä, joka olisi saattanut lykätä suullisen käsittelyn aloittamisaikaa; se esitti istunnossa ainoastaan yhden kysymyksen tosiseikoista. Vaikuttaa lisäksi siltä, että unionin yleinen tuomioistuin ei ole tehnyt yhtäkään aloitetta asian käsittelyn nopeuttamiseksi kolme vuotta ja viisi kuukautta kestäneen toimeentulon jakson aikana. Katson edellä esitetyn perusteella, että tämän asian käsittelyssä unionin yleisessä tuomioistuimessa on rikottu perusoikeuskirjan 47 artiklan toista kohtaa, koska käsittelyssä ei ole noudatettu niitä vaatimuksia, jotka liittyvät tuomion antamiseen kohtuullisessa ajassa, ja siten on rikottu riittävän ilmeisesti oikeussääntöä, jonka tarkoituksena on antaa yksityisille oikeuksia.⁸⁴

140. Kuten käy ilmi tuomiosta *Groupe Gascogne v. komissio* (EU:C:2013:770) ja sikäli kuin *Guardian* katsoo valitusperusteessaan esitettyjen taloudellisten vaikeuksiensa olevan syy-yhteydessä siihen, ettei unionin yleinen tuomioistuin ole noudattanut kohtuullisten käsittelyaikojen periaatetta,⁸⁵ se voi tuoda tämän esiin kanteessa, jonka se nostaa unionin yleisessä tuomioistuimessa EY 235 artiklan ja EY 288 artiklan toisen kohdan nojalla (joista on tullut SEUT 268 artikla ja 340 artiklan toinen kohta).⁸⁶

141. Mainitusta unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä käy tältä osin ilmi, että ”unionin yleisen tuomioistuimen on – arvioitava sekä vahingon, johon on vedottu, todellisuutta että kyseisen vahingon ja riidanalaisen tuomioistuinmenettelyn kohtuuttoman keston välistä syy-yhteyttä tutkimalla tässä tarkoituksessa esitettyjä todisteita” (kyseisen tuomion 88 kohta).

142. Saman oikeuskäytännön mukaan ”siloin kun on kyse vahingonkorvauskanteesta, joka perustuu siihen, että unionin yleinen tuomioistuin on rikkonut perusoikeuskirjan 47 artiklan toista kohtaa, koska se ei ole noudattanut niitä vaatimuksia, jotka liittyvät tuomion antamiseen kohtuullisessa ajassa, unionin yleisen tuomioistuimen on SEUT 340 artiklan toisen kohdan mukaan otettava huomioon jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksissä samankaltaisiin rikkomisiin perustuvien kanteiden käsittelemiseen sovellettavat yleiset periaatteet. Unionin yleisen tuomioistuimen on tässä yhteydessä muun muassa selvitettävä, onko aineellisen vahingon lisäksi mahdollista yksilöidä sellainen aineeton vahinko, joka asianosaiselle on aiheutunut kohtuullisen ajan ylittämisen ja josta olisi tarvittaessa määrättävä asianmukainen korvaus” (kyseisen tuomion 89 kohta).

143. Lopuksi todettakoon, että ”[u]nionin yleisen tuomioistuimen, jolla on toimivalta SEUT 256 artiklan 1 kohdan nojalla, on siis otettava kantaa tällaisiin vahingonkorvausvaatimuksiin ratkaisemalla asia sen oikeudenkäynnin, jonka kesto on arvosteltu, taustalla olevan asian ratkaisesta kokoonpanosta poikkeavassa kokoonpanossa ja soveltamalla tuomion [*Groupe Gascogne v. komissio*] 85–89 kohdassa määriteltyjä arviointiperusteita” (90 kohta).

IV Oikeudenkäyntikulut

144. Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 184 artiklan 2 kohdassa määrätään, että jos valitus hyväksytään ja unionin tuomioistuin itse ratkaisee riidan lopullisesti, se tekee ratkaisun oikeudenkäyntikuluista. Työjärjestyksen 184 artiklan 1 kohdan nojalla valitusmenettelyssä sovellettavan saman työjärjestyksen 138 artiklan 3 kohdassa määrätään, että jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi, kukin asianosainen vastaa omista kuluistaan.

84 — Tuomio *Bergaderm ja Goupil v. komissio* (C-352/98 P, EU:C:2000:361, 42 kohta).

85 — *Guardian* vetoaa vahinkoon, jota sille on aiheutunut seuraavista: tulonmenetyks, joka on aiheutunut 111 miljoonan euron suuruisen ehdollisen sakkomaksun suorittamisesta, ja b) hankintakustannus täydentävästä pankkitakauksesta (30 000 euroa kuukaudessa); *Guardian* vaatii unionin tuomioistuinta alentamaan huomattavasti sakon määrää korvauksena kohtuullisen käsittelyajan noudattamatta jättämisestä summalla, joka on noin 25 prosenttia sakon määrästä ennen kuin sitä mahdollisesti alennetaan ensimmäisen valitusperusteen mukaisesti.

86 — Ks. ratkaisuehdotus asiassa *Groupe Gascogne v. komissio* (C-58/12 P, EU:C:2013:360, 148 kohta). Yhdyn analyysiin, jonka julkisasiamies Sharpston esittää ratkaisuehdotuksen 149 kohdassa toteamalla ”tapahtumasta, johon korvausvelvollisuus perustuu” unionin tuomioistuimen perussäännön 46 artiklassa tarkoitettu sopimussuhteen ulkopuolista unionin vastuuta koskevassa asiassa, että kyseisen tapahtuman on oltava se, että unionin tuomioistuin toteaa unionin yleisen tuomioistuimen käsittelyn pitkittyneen kohtuuttomasti. Näin ollen vahingonkorvausvaatimuksen esittämiselle asetettu viiden vuoden määräaika alkaisi kulua unionin tuomioistuimen antaman tuomion päivämäärästä.

145. Kun otetaan huomioon, että komissio on hävinnyt asian, se on velvoitettava korvaamaan Guardianin oikeudenkäyntikulut tämän valituksen osalta. Koska Guardian ja komissio ovat hävinneet ensimmäisessä oikeusasteessa käydyn menettelyn yhteydessä osan vaatimuksistaan, kummankin niistä on vastattava kyseiseen oikeusasteeseen liittyvistä omista oikeudenkäyntikuluistaan.

V Ratkaisuehdotus

146. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin ratkaisee asian seuraavasti:

- se toteaa, että unionin yleinen tuomioistuin on tuomiossaan Guardian Industries ja Guardian Europe v. komissio (T-82/08, EU:T:2012:494) tehnyt oikeudellisen virheen katsoessaan, että 10.2.2012 päivätty Euroopan komission kirje voitiin ottaa huomioon, vaikka se esitettiin määräajan päättymisen jälkeen, ja toteaa, että mainittua kirjettä ei voida ottaa huomioon, ja poistaa sen oikeudenkäyntiaineistosta;
- se kumoaa mainitun tuomion, koska unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen pysyttäessään komission päätöksen, jossa myynti omaan käyttöön jätettiin päätöksessä muille adressaateille asetettujen sakkojen laskennan ulkopuolelle, mikä johti valittajien syrjintään
- se alentaa näin ollen valittajille asetetun sakon määrää 37 prosentilla ja vahvistaa sen 93 240 000 euroksi 148 000 000 euron sijaan
- se toteaa, että unionin yleinen tuomioistuin ei ole antanut ratkaisuaan kohtuullisessa ajassa
- se päättää, että kukin asianosainen vastaa ensimmäiseen oikeusasteeseen liittyvistä omista oikeudenkäyntikuluistaan ja että komissio vastaa kaikista tässä oikeusasteessa aiheutuneista oikeudenkäyntikuluista.